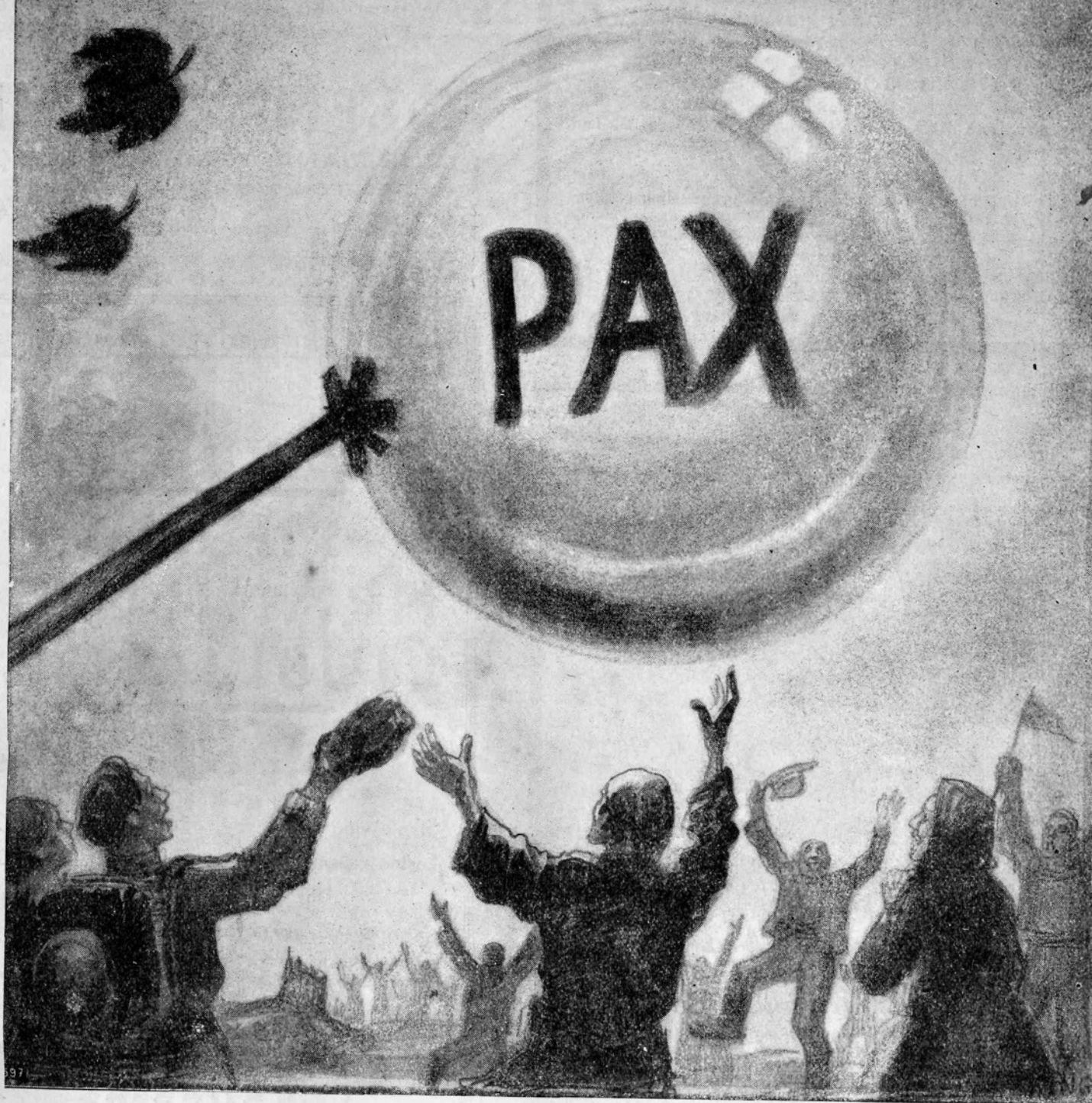

Poštnina
plačana
v gotovini.

Lep milni mehur

Vzajemna **Svoboda**

ILUSTRIRANA KULTURNA IN DRUŽINSKA REVIIJA

ŠTEV. 3 ~ MAREC 1939 ~ IZHAJA MESEČNO ~ LETO III

Konzumno društvo za Mežiško dolino

r. z. z. o. z. v Prevaljah

Poštni predal št. 3.

Poštni čekovni račun 12.048.

Telefon interurban št. 5.

Brzjav: Kodes Prevalje.

**Osrednja pisarna in centralno
skladišče v Prevaljah**

Podružnice:

Prevalje, Leše, Mežica, Črna I, Črna II, Sv. Helena, Guštanj,
Muta, pekarna v Prevaljah ter 7 lastnih zadružnih domov v
Mežiški dolini.

Zadruga nudi svojim članom vedno sveže blago po najnižjih
cenah. Hranilne vloge sprejema centrala v Prevaljah in njene
podružnice ter jih obrestuje po najvišji obrestni meri. Prodaja
se le članom. Član društva lahko postane vsak.

Delež znaša samo Din 100.—.

Delavke, delavci, nameščenci, kmetje in obrtniki ter sploh vse
ljudstvo, kupujte življenjske potrebnosti le v svojih zadrugah!

V slogi je moč, v delu rešitev!

Splošna gospodarska in konzumna zadruga za Gorenjsko

r. z. z. o. z., Jesenice-Fužine, Cankarjeva 3.

Prodajalne: Sava, Jesenice, Borovlje, Kor. Bela, Dobrava, Sp. Gorje, Mojstrana. —
Zadružne gostilne: na Savi v Del. domu, na Kor. Beli, nasproti postaje. — Zadružni
kino: Radio poleg Del. doma. — Delavska domova: na Savi-Jesenicah, v Sp. Gorjah!

KONZUMNO DRUŠTVO RUDARJEV

Hrastnik, r. z. z. o. z. — Ustanovljeno 1906

Ima 3 prodajalne, zadružno gostilno in pekarno. Član postane lahko vsak. Delež
Din 100.—. Sodrugi, sodružice podpirajte Vašo zadrugo, Vaš Delavski dom.

VEDNO DOBRO

*boste oblečeni če kupite
blago za obleke, plašče
in manufakturno blago
sploh pri nas. Nudimo
ogromno izbiro, smo
najcenejši dobavni vir*

MANUFAKTURA NOVAK

*LJUBLJANA
KONGRESNI TRG
pri nunski cerkvi*

Velikonočne šunke

Kranjske klobase, vsakovrstni mesni
izdelki, mesne specialitete suho
meso la, suha slanina, itd.

OŠENAR JANEZ

LJUBLJANA, TOMŠIČEVA ULICA 3

TELEFON 24-30

Pazite na našo znamko!

"Jos"

NAJVEČJI SLOVENSKI PUPILARNOVARNI ZAVOD

MESTNA HRANILNICA LJUBLJANSKA

Stanje vlog preko Din 420,000.000.—

Lastne rezerve nad „ 26,000.000.—

Dovoljuje posojila proti vknjižbi

Za vse obveze hranilnice jamči:

MESTNA OBČINA LJUBLJANSKA

Knjigarna Kleinmayr & Bamberg

*ima največjo zalogo zabavnih, stro-
kovnih in učnih knjig. Pri gotovem
jamstvu se dovolijo odplačila. Izvr-
šujejo se vsa naročila na tu- in ino-
zemske časopise.*

Ljubljana, Miklošičeva cesta št. 16

Izhaja mesečno. Letna naročnina din 20.— (za inozemstvo din 40.—), polletno din 10.—, posamezna številka din 2.—, za člane »Vzajemnosti«
plačajo društva po din 1.50 mesečno ali din 18.— letno. Poštni čekovni račun št. 12.249. Rokopise pošiljati na: Delavska kulturna zveza »Vza-
jemnost« Ljubljana, Delavska zbornica, poštni predal 290. — Rokopisi se ne vračajo. — Uprava: Maribor, Sodna ulica 9/II.

Sanje in dejanje

Romain Rolland:

Naslednje misli niso zapisane po nobenem v naprej sestavljenem načrtu. Zapisoval sem jih ob priložnosti, v različnih urah življenja.

In vendar izvirajo vse iz globoke osnovne enote iste usode, v kateri je potekalo naše življenje pod najrazličnejšimi krinkami.

Vse to življenje je obvladal isti konflikt, isti razdor, ki ga doživlja ne samo posameznik s svojo naravo, temveč vsa ta doba socialnega prehoda: konflikt med sanjami in dejanjem, med duhom in življenjem, med stremljenji osebnostnega idealizma in suvereno objektivnostjo narave, ki piše duhu svoje zakone.

Od svojih otroških let sem temno čutil tragično nasprotstvo, ki razdvaja »duh« vladajočega razreda Evrope, to je duh meščanstva. Miselnost ni imela moči, da bi svojo vrednost utrdila v dejanju.

Večkrat smo se počutili, kot da visimo na robu prepada, in pred močjo strahovite resničnosti smo iskali zatočišče v sanjski mreži poezije in muzike.

Udarci življenja so nas pa vedno opominjali na dolžnosti sedanjega boja; kajti stiska gmotnega obstoja, ki smo si ga morali osvojiti s trdim delom, nas je proti naši volji vezala na surovo, toda zdravo resničnost.

Junaški individualizem, boj osebnosti je osamljen, ker ustvarja praznoto okrog sebe; tožari in se zvija, potem pa pade v jamo, ki si jo je sam izkopal. Življenje je v skupnosti ljudi. Ljudsko skupnost je treba preobraziti!

Mnogokrat sem izkusil, da se da odločilna mejna črta med ljudmi potegniti ne toliko po idejah, pa tudi ne po njihovih interesih, temveč po temperamentih; bistveno delita človeka na dvoje optimizem (gledanje na stvari z dobre strani) in pesimizem (črnogledost). To sta si dva sovražnika. V meni sta živela oba; in vse moje življenjsko delo je bilo v tem, da sem se trudil, da ju pomirim med seboj. Medtem sem spoznaval medsebojno nestrpnost med ljudmi. Ta boj ni v meni nikdar prenehal. Pri tem sta prišla na svoj račun tako pesimizem kakor optimizem. Toda ne več kot nasprotnika. Sklenila sta zvezo med seboj. V boju za utemeljitev in zmago novega človeštva je treba dati vse svoje moči; in žalosten pogled na krivičnost in trpljenje današnjega sveta ni nič manjša vzpodbuda k dejanju kakor ožarjena gotovost boljše bodočnosti.

»Mi moramo sanjariti«, je rekel veliki ruski marksist, mož dejanja.

»Mi moramo delati«, je rekel mož sanjarjenja kakor Goethe.

To dvoje se spopolnjuje med seboj.

»Mi moramo sanjariti«, je rekel tisti veliki Rus, »in ustrašiti se moram pri teh besedah«, je ironično pripomnil: »Vidim se na strankinem zborovanju in pred seboj sodruge... in iz njih se dvigne sodrug »ta in ta« in mi pravi: »Dovolite mi, da vas vprašam, če ima strankin odbor pravico sanjariti, ne da bi poprej prosil za tozadevno polnomočje širšega odbora!« — In za njim vstane še mogočnejše drug sodrug in pravi: »Jaz grem še dalje, jaz vprašam, če ima marksist sploh pravico sanjariti, kajti po Marxu...« — »Pri sami misli na ta strahotna vprašanja me je strah in se skušam skriti za Pisarevim, ki je dejal:

»Sta dve vrsti nasprotij med sanjami in resničnostjo. Moje sanje lahko tečejo pred naravnim razvojem dogodkov, ali pa blodijo čisto ob strani, tam, kamor naravni razvoj dogodkov ne bo nikdar prišel. V prvem primeru sanje niso slabe, so celo dobre, ker lahko podpirajo in krepé energijo. V takih sanjah ni ničesar, kar bi hromilo ali odvrčalo moč in veselje do dela. Prav nasprotno! Ako bi človek sposobnosti ne mogel tako sanjati, ako ne bi mogel s svojimi mislimi prehitovati dogodkov, ako ne bi mogel s svojo fantazijo gledati dopolnjenega dela, ki ga je v resnici komaj začel, kako bi mogel sploh začeti svoje delo v vsem izčrpnem obsegu in kako bi ga mogel dobro nadaljevati do kraja?... Sanjarimo torej, toda pod pogojem, da trdno verujemo v svoj sen, da resnično življenje kritično opazujemo, da svoja opažanja primerjamo s svojimi sanjami in da svojo fantazijo z vso vestnostjo uresničujemo!« — »Mi moramo sanjariti«, pravi spet na to tisti veliki marksist. »In te vrste sanj so pri ljudeh v našem gibanju tako redke, posebno pri tistih, ki si največ pripisujejo zdrav razum in natančno ocenjevanje konkretnih stvari.

In sanje so pri njem postale dejanje.

Takega človeka nikdar sanje ne zapeljejo v iluzije. Imeti je treba smisel za resničnost, močan, trajen smisel, brez odmorov. In tisti, ki tega nimajo in se dejanju izogibajo, vzbuja pri takem močnem človeku smeh, ki ga preveva zasmehljivost, ironija, dobrohotno sočutje in nekoliko prezira — kakor ga ima močan, zdrav hrust za gospode, ki so stari in težki, pa imajo otroško pamet.

Take sanje so najdragocenejši dar za človeka dejanja. In so tudi neobhodno potrebna lastnost znanstvenikov: pronikniti v zadnje elemente narave, da obvladamo naravo!

Toda preveč sanjati ni dobro v svetu, v katerem je treba neumorno delati in bdeti nad delom. Vojak, pilot

ne smeta zaspiti; in vsakdo od nas, ki suče pero, je poklican, da v tej zmedbi služi prihodnosti, v kateri duh ne bo najmanj pomembno orožje.

Življenje moramo gledati, kakršno je, in ga pokazati takšno, kakor je. Idealisti, realisti, vsi imajo isto dolžnost: da se postavijo na stališče resničnega opazovanja, resničnih dejstev, resničnih čustev.

To pa ne gre brez velikega truda. Delavnost človekovih možganov je navajena na podrejenost. Skoro ga ne moreš osvoboditi plašnic, ki jih je dobil od stoletnega suženjstva. Človek si prikriva resnico s praznimi besedami. Jaz sem nezaupljiv do vseh gesel kakor: človečanstvo, umetnost, individuum, narava, duša. Ne vem, kaj je to: svoboda; vem pa, kaj so svobodni ljudje. Ne vem, kaj je to: duša; vem pa, kaj so živi ljudje.

Da, za žive ljudi gre.

Malo prijateljev vzdrži izkušnje dnevo, ki jih preživljamo. Tisti, ki si ga imel najbolj rad, te izda in ga več ne spoznaš; bil je tovariš lahkinih ur. Vihar odnaša take ljudi kakor rastline, ki nimajo močnih korenin. Samo bitja z globokimi koreninami ostanejo. Mnogi so skromne postave, da jih v vsakdanjem življenju komaj opaziš. In maloštevilni so veliki duhovi, ki se dvigajo vedno više, čim več je razvalin okrog njih. Mislim na stari hrast, kakor je bil Shakespeare (živel 1564—1616. l.). Niti ena veja mu ni odpadla, niti vejica se mu ni posušila.

Človek, ki lahko doživlja vse človeške strasti, pa jih tudi obvlada in se nobeni ne zasužnji, kakor govori njegov Hamlet Horaciju:

»Odkar ta moja duša sama voli in zna ljudi razločevati, dala svoj glas je tebi; kajti ti si mož, ki vse trpi, pa le nič ne trpi; ki sreče sunke in dări prejema z enako hvalo: blagoslovljen tisti, ki v njem sta strast in um tako stopljena, da prstom ni

Fortuninin piščal, ki nji na voljo poje. Pridi mož, ki ni usužnjen strasti: nosil bom ga v jedru, da, v srcu svojega srca, kot nosim tebe.«

Človek svobodnega duha, prost praznoverja svojega časa, prost konvencije, tradicije in navad, človek, ki noče biti ujetnik niti svoje prisega, kakor govori Brutus v »Juliju Cezarju«:

»Ne, nič prisega! Če možki obraz, bol notranja in dôbe té gniloba — če to so slabi vzroki, idite, in vsak zarij se v svojo leno postelj! Potem naj tiranija drzna vlada, da pade vsak po žrebu. ... Kaj treba še prisega, razen moštva z moštvom zavezanega, da to se zgodi, ali pádimo. Duhovniki, plašljivci in pretkanci prisegajo naj, stare, vele šleve in bedne kukavice, ki krivice pozdravljajo; v prerekanju prisegaj druhal sumljiva, ki ji ni verjeti; nikar ne omadežujmo kreposti ravne našega podjetja in svojega neukrotnega duhá si z mislijo, da naša stvar in delo hoče še prisega.«

Človek, ki objema življenje, ki je svobodno kakor on, ki pa tudi smrt sprejme z mirno ironijo kakor življenje.

Človek, ki si (po Shakespearu) »ne želi rože o božiču kakor ne snega v maju, temveč uživa vsako stvar, vsako ob svojem letnem času«... — ki vidi življenje, kakršno je, ga vzame, kakršno je, in ga ljubi, kakršno je.

Tak človek je tudi zanesljiv borec.

Prešeren in cenzura

Že zadnjič smo omenili in priporočili Kidričevo biografijo Franceta Prešerna. Da vzbudimo v našem krogu zanimanje za to odlično delo o največjem slovenskem pesniku, se nam zdi najprimerneje, da priobčimo nekaj odstavkov iz te knjige, iz katerih bodo naši bralci videli, kako je Kidrič naslikal tisto dobo pred sto in več leti. — Uredništvo.

Ljubljana leta 1828., ko se je vrnil Prešern!

Mesto ob vodi, ki prihaja od zapada sem z Vrhnike. v časih, ko sta »Wiener Modenzeitung« in »Mercure de France« predpisovala damam tesno prepasano taljo, zvončasto krilo in avbi sličen klobuk s trakovi in z velikim načelnim senčnikom, gospodom pa dolg temen frak brez izrezkov, tako zvani »kveker«, svetlejši, spodaj široke hlače, vzorčast telovnik, visok trdi ovratnik, temno ali svetlo ovratnico, ki so jo ovijali krog ovratnika, visok svetel ali temen cilinder in palico!

Ljubljana v dobi gosjih peres, sveč, postiljonovega roga in parizarjev, v letu, ko je stekla na avstrijskih tleh prva železnica, a to na Češkem! Glavno mesto avstrijskega kraljestva Ilirije v trinajstem letu po dunajskem kongresu! V dobi utrjenih prizadevanj, da se zaduši vsak klic po političnih svoboščinah in vsak poskus političnega soodločanja podanikov, v dobi vohunov, pred katerimi ni bila varna nobena družba, v dobi izpričeval o morali, ki so jih izdajali župniki!

Nekdanje bivališče Napoleonovih guvernerjev v času, ko označujejo meščana poleg skrbi za gmotno osnovo

premišljene in počasne geste, filistrska, dasi dobrodušna omejenost, samozadovoljnost in želja po dovoljeni zabavi!

Pretežna večina Ljubljančanov je upoštevala željo Franca I. in kneza Metternicha, naj se za politiko ne brigajo. Zaupanje v očetovsko varstvo vlade je ljudi povsem obvladalo. Za politično udejstvovanje ljubljanski meščan sploh ni imel prilike. Časi govorov v velikem in malem mestnem svetu so bili že davno minili, a »politično-ekonomski magistrat glavnega mesta« so tvorili župan, dva svetovalca in do deset uradnikov, ki so vsi prišli na svoja mesta po naklonjenosti vlade ter so bili prav za prav organi okrožnega urada. Mesto je imelo sicer v stanovskem deželnem zboru svoje zastopnike in župana Hradeckega tudi v stanovskem odboru, toda stanovi so bili že dolgo brez moči.

Po vsej priliki pa je živelo v Ljubljani nekaj ljudi, ki so tvorili tajne družbe ter govorili na varnih krajih tudi o konstituciji, političnih svoboščinah, odpravi vseh ostankov fevdalizma itd. Najbrž je treba tako razumeti tudi Lippichevo namigavanje, da so »zaključene in s plaščem skrivnosti odete zabave naših časov manj nedolžne in bolj nevarne« kakor javne zabave v preteklosti.

Toda ta odstotek je bil med Lubljančani gotovo neznamen. Večina ni pogrešala politike ter je iskala nadomestila v dovoljenih zabavah in dopustnih oblikah družabnega življenja.

Pogled v bodočnost skozi ljubljansko prizmo okoli 1828 ni bil rožnat niti za mladega doktorja prava, ki je iskal življenjsko pozicijo, a ni bil plemič, uradniški sin ali bogataš, niti za slovenskega literata, ki je slutil v sebi silo za najpredrzejši polet, a si je že osvojil marsikatero misel, ki se ni skladala s težnjami odločilnih krogov.

Misel, da bi živel v Ljubljani vsaj deloma na račun literature, je bilo treba literatu skoraj opustiti. S prispevki za tednik »Illyrisches Blatt« se ni dalo nič zaslužiti, ker so ostale v veljavi smernice, ki sta jih urednik in založnik leta 1817. v listu tudi javno naglasila: list sprejema le prispevke, ki se mu prepuščajo v brezplačno uporabo. Na honorar je smel upati pisec slovenskega nabožnega dela, katerega naklada je utegnila znašati do dva tisoč primerkov, medtem ko se je pisec drugečnega slovenskega dela moral sprijazniti z mislijo na samozaložbo in na skrb za razprodajo.

Naravnost zona pa je morala spreletavati pisatelja, ko se je spomnil cenzurnih predpisov.

Brez cenzure se ni moglo natisniti nobene drobtinice, niti vizitke ali obrazcev za menice. Kdor je hotel dati natisniti posvetilo, se je moral izkazati s pismenim dovoljenjem naslovljenca. Cenzura je bila preventivna: vsaka razmnožitev po tisku ali litografiranju je bila odvisna od cenzurne dovolitve, ki jo je moral dobiti avtor ali tiskar prej, kakor je smela reč v tiskarno.

Avtor je bil dolžan predložiti rokopis v dveh primerkih ter paziti pri njegovem prirejanju tudi na druge predpise glede oblike. Rokopis je moral biti vezan in paginiran ter imeti tudi rob.

Pisatelj samostojnih del ni mogel nikoli točno vedeti, ali bodo njegovo prošnjo za dovolitev objave rešili v Ljubljani ali jo bodo poslali na Dunaj. Znano mu je bilo le toliko, da spadajo pod kompetenco krajevne ljubljanske cenzure posamezne številke že dovoljenih časopisov in drugi spisi, ki so bili neznatni po obsegu in vsebini, medtem ko je bilo vse drugo treba poslati v prestolnico. O načelih za dovolitev novih časopisov ni bilo objavljenih nobenih navodil, pač pa je veljala še okrožnica najvišjega policijskega in cenzurnega urada z dne 24. maja 1802, ki so jo dobile deželne vlade menda tajno. A ta okrožnica je zahtevala, da je vse prošnje za dovoljenje novih časnikov in žurnalov, ki so bile vložene v pokrajinah, prepustiti v odločitev dunajski cenzurni centrali. Prošnjam za nove časopise je bilo treba priložiti program z navedbo vsebine, formata, rokov za izhajanje kakor tudi priimka in imeni izdajatelja in urednika.

Nesrečni avtor je moral torej skoraj vedno računati z dunajskimi in ljubljanskimi cenzurnimi činitelji. V poštev so prihajali: najvišji policijski in cenzurni urad na Dunaju, ki ga je vodil mrki čuvaj »svete alianse« grof Sedlnitzky; dunajski cenzor za slovanske reči Kopitar; gubernij; knjižnorevizijski urad; lokalni cenzor; policija.

Poleg guvernerja, ki je utegnil dobivati tajne smernice, je bil v Ljubljani najvažnejši cenzurni činitelj kolegij deželne vlade, t. j. kolegij gubernijskih svetnikov, ki mu pa po navadi ni predsedoval guverner sam, ampak njegov namestnik ali tudi le najstarejši svetnik. Cenzurna odločitev pri gubernijah je bila torej v rokah kolegija, ki je odločal z večino glasov. Glavno besedo v kolegiju je imel seveda referent, ki je prošnjo in rokopis prvi pregledal ter predlagal lokalno ali centralno cenzuro. Cenzurni referat je bil večinoma združen z referatom o šolskih in cerkvenih rečeh, a ta referent je opravljal običajno tudi cenzuro krajevnih listov.

Cenzurni referent pa samostojnih del, ki so pripadala krajevni cenzuri, iz večine ni cenzuriral sam, ampak je predlagal za ta posel pomožnega cenzorja. To so utegnili biti profesorji, bibliotekarji, duhovniki itd. Ti pokrajinski oziroma pomožni cenzorji za svoj posel menda niti plačani niso bili, zakaj prištevalo se je nekako v njihovo uradno dolžnost, da so morali sprejeti v cenzuro spis, ki

jim ga je gubernij poslal. Dasi niso imeli ne ti ne drugi cenzorji pravice zahtevati, da se njihovo mnenje upošteva ob vsakem pogoj, vendar se je običajno res upoštevalo. Knjižni revizor Paušek ni bil v svoji uradni funkciji hkrati cenzor. Njegova naloga je bila, da si je tistemu primerku, ki mu ga je v ta namen poslal cenzurni referent obenem s cenzurno odločitvijo, zabeležil vse, kar je moralo biti v smislu cenzorjevih predlogov in v smislu sklepa cenzurnega oblastva črtano ali izpremenjeno. Le izjemoma je mogel postati knjižni revizor tudi cenzor, ako ga je namreč referent za to predlagal ter je v kolegiju s svojim predlogom prodr.

Policija je sicer samo na uradni poziv zbirala o pisateljih podatke, vendar je morala paziti, da prepovedane knjige, spotikljive slike, zabranjeni rokopisi itd. niso bili v zalogah knjigarjev ali krožili med ljudmi. Če je kaj takega ugotovila, je morala izvršiti preiskavo ter uvesti kazensko postopanje.

Škof je prihajal kot cenzurno oblastvo praviloma v pošte sicer samo za bogoslovna dela, nabožne knjige, molitvenike in vse podobno, toda utegnil je postati nevaren tudi za druge spise, če ga je posvetno oblastvo vprašalo za svet ali če ga je zelot nahujskal.

Cenzor je mogel biti pisatelju na razne načine nadležen. Predpis se je na primer glasil, da sme »nevarna mesta« zgolj na cenzurnem lističu označiti, toda zloben cenzor si je utegnil dovoliti glose, prečrtavanja itd. tudi kar v predloženem rokopisu.

Avtor je moral na rešitev obupno dolgo čakati, kajti cenzurno poslovanje je sestavljala, zlasti če je šlo za dunajsko kompetenco, dolga vrsta točk: predložitev rokopa in prošnje guberniju; seja kolegija gubernijskih svetnikov; pošiljka obeh rokopisov in prošnje na Dunaj; diriganje rokopa iz dunajske centrale dunajskemu cenzorju; poročilo dunajskega cenzorja sedlitzkemu na »cenzurni poli« ali »cenzurnem lističu«; odločitev Sedlitzkega; osebno cenzurno poročilo Sedlitzkega guvernerju; ponovna seja gubernijskega kolegija; odprema akta in obeh rokopisov iz gubernija knjižnorevizijskemu uradu, ki je revizijski rokopis shranil; vrnitev akta in tiskarskega rokopa iz revizijskega urada guberniju; izročitev tiskarskega rokopa, ki je imel zdaj revizorjev vizum in oznako, kaj je treba črtati, avtorju in tiskarju, in sicer ali naravnost, kar je menda bilo obično, ali po pristojnem okrožnem uradu, kar je bilo najbrž izjemno.

Vendar je bil cenzurni razgled v Ljubljani izza pomladi 1928 v marsikaterem oziru ugodnejši od prej. Antagonizem med obema duhovniškima strujama je povzročil, da med gubernijskimi svetniki po Mayrjevem odhodu ni bilo duhovnika, ki je imel prej redno šolski in z njim cenzurni referat, ampak so cenzurne posle opravljali laiki širšega obzorja: cenzurni referat je vodil menda eden izmed gubernijskih tajnikov, cenzuro krajevnih listov pa je dobil Janez Nepomuk Vesel, po vsej priliki edini gubernijski svetnik, ki je znal tudi dobro slovenski, mož, ki je z vernostjo, moralnim življenjem in vdanostjo režimu znal družiti tudi slično liberalno pojmovanje cenzure kakor guverner Schmidburg.

»Tisto klaverno in pusto cincanje 'mladih' je tako smešno, da bo naposled spravilo vse naše svobodomiselne elemente v slab kredit. Naj vendar jasno povedó, kaj so in kam jih srce vleče; v zatíjšju jamrati je otročje; v resnični narod je treba stopiti, ne bati se boja; zato sem sklenil, da jim dam vzgled in nauk. Na zmago seveda ni misliti, pač pa je delati treba. Sedanjost ni nič, bodočnost vse.«

S tem pismom Fr. Zbašniku je Ivan Cankar 27. febr. 1907 utemeljil svojo kandidaturo na listi social-demokratske stranke.

Delavka v ameriški tovarni cigar

Marija Leitner:

Ko sem stopila v tovarno, sem imela občutek: tu se ne da dihati. Vendar mi je bila spet prijetna zavest, da sem našla delo.

Delovodja me vodi v spodnjo delovno dvorano in mi pojasni, da moram najprej postati »striperica«. Prikimam mu s polnim razumevanjem, da se ne bi izdala, da se nič ne razumem na ta posel. Sicer se mi pa zdi, da tega tudi pričakoval ni od mene, ker mi pravi: »Danes dopoldne dajte samo opazovati. Sedite k tej ženi«, in mi pokaže močno in dobrodušno delavko, »in dobro pazite, kako ona dela.«

Sedem na lesen zaboj, ki rabi hkrati za sedenje in shranjevanje listov tobaka, ki jih je treba predelati. Potem se ogledam naokrog. Dolg, temen prostor z nizkim obokom iz tramov. Nekaj oken je odprtih in na nas gleda narava, nekaj zaprašenih dreves; tovarna je na deželi.

Delavke, to moram takoj povedati, niso niti najmanj podobne zboru statistinj v operi »Carmen«. To so ženske vseh starosti, stare kmetice, Slovakinja, Madjarke. Avstrijke iz Burgenlanda z rutami na glavah in dolgimi, širokimi krili, in mlada dekleta v globoko izrezanih oblekah in skrbno našminkana.

Nekatere sedé pred stroji. Druge trgajo od stebel tobakove liste, tretje spet sortirajo že odrezane liste po veličini, barvi in kakovosti.

Kakor mi je bilo rečeno, začnem opazovati ženo poleg sebe. Dela s strojem. Razvija tobakove liste, drži steblo med glavnima nožema in pusti potem, da tečejo listi okrog valja. Stroj besno hitro požira liste. Razrezane, lepo nakopičene liste jemlje potem iz stroja. Stvar se mi zdi zelo enostavna. Mislim, da bi takoj lahko opravljala njeno delo.

Kakor se neprestano gibljejo njeni prsti, prav tako ne-umorno čeblija z menoj. Je »šele« dve leti v tovarni in ni malo ponosna na to, da je kljub temu že ena najboljših delavk in da spada med tiste, ki največ zaslužijo. Toda zaslužek ni prav velik. Tiste, ki delajo cigare, so na boljšem, tiste lahko mnogo zaslužijo, toda treba je dolga leta za to, da zmoreš umetnost izdelovanja cigar. Potem mi pripoveduje o svojem življenju od rojstva do današnjega dne. Včasih prekine pripovedovanje s sočutnim vprašanjem: »Ali vam še ni slabo?« V začetku se je ona tri dni tako slabo počutila, da ji je bilo umreti, potem pa se je privadila na ta zrak.

Kmalu je spet prišel delovodja in mi dejal tiho, kakor se govori v bolnici: »Če bi vam menilo postati slabo, pojdite takoj na svež zrak. Ni se vam treba plašiti radi tega, to se dogaja le spočetka, kasneje se boste privadili.«

In res sem začela čutiti slabost, opazila sem, kako druge gledajo name, kot da pričakujejo, da se bom vsak čas zgrudila.

Poskušala sem se zmotiti in šla iskat ženi tobakovih listov. V velikih košarah so ležali, ko sem se sklonila nad njimi, me je nekam čudno prijelo. Kajti ti listi so vlažno topli, leže med mokrimi rjuhami in izločajo duh, ki je bolj malo podoben aromi »Havane«. Pridržala sem sapa in se vrnila s tobakom k delavki za strojem.

Neka delavka pravi: »Ali se vam še ni dvignilo?«

Ali se jim zdim tako slaba? Pa saj se ne počutim tako slabo. Nasprotno; lahkoto čutim.

Popoldne bi morala sesti k svojemu stroju in sama delati. Toda pokazalo se je, da nisem dobro opazovala,

ker nisem videla, da pravo delo opravlja leva noga. Videla sem sicer, da žena poganja stroj z nogo, spregledala pa sem važno opravilo leve noge. Delovodja mi nazorno razloži konstrukcijo stroja. Zopet sedem za stroj. Desna noga ga mora pognati, leva pa regulira hitrost. Težko to ni in končno dobim material, vsekakor slab, precej majhne in nekoliko plesnive liste, ki imajo neprijeten duh in dražijo h kašlju.

Delavke me opozarjajo, da naj pazim, ker stroj hitro pograbi za prste, če si neprevidno upajo preblizu valja. Delovodja pa skrbi bolj za tobak in mi razlaga, kako moram ravnati, da se listi ne strgajo.

Končno mora stroj resno delati in doživim veliko presenečenje, da se marsikaj zdi enostavneje, kakor v resnici.

Stroj ne grabi za liste v rednih presledkih, kakor sem videla pri ženi, temveč divje pograbi za liste in jih zvije, ne da bi se brigal za steblo, ki bi ga vendar moral odrezati.

Delovodja mi pravi, da bo nesrečen tisti izdelovalec cigar, ki bo imel smolo, da bo dobil moje liste, da iz njih zvije cigaro; zbrati moram vse svoje moči, da bom stvar pravilno naredila.

Pa ne zavisi samo od dobre volje. Leva noga neprestano pozablja na svojo dolžnost, da regulira hitrost stroja. In napravim največji greh, ki se ga da napraviti v tovarni cigar.

Moje roke skušajo popraviti grehe moje leve noge in rešiti tobakov list, da ga ne bi zdrobil stroj. In listi mi ostanejo zdrobljeni v rokah. Skušam prikriti svoj greh in stresem pokvarjene liste na tla.

Moje sosede so ob zaključku dela pobrale raztrgane liste: »Joj, če bi mojster to videl! Kaj bi naredil z vami! Kako ste mogla nekaj takega napraviti!«

Mravljinici so mi šli po hrbtu.

*

Poleg mene sedi žena, ki dela ves dan, ne da bi se kam ozrla. Ko odključijo električni tok, je kar obupana. Še bi rada delala. Skrbeti mora za otroka, ki je ostal v stari domovini. Da prihrani za otroka, živi skoro samo od kruha, mleka in sočivja. Za posteljo, v kateri spi podnevi neki delavec, ki dela ponoči, plača na mesec dva dolarja.

Prej je služila v gospodinjstvu in bolje živela in več zaslužila. »Toda nisem mogla ostati, vidite«, mi pripoveduje. »Tam sta bila dva otroka in deklica je bila prav toliko stara kakor moj otrok. In to deklico sem tako zasovražila, da sem se bala sama ostati z njo. Če sem mislila na to, da moram negovati tega otroka, medtem ko je moj daleč od mene, pri tujih ljudeh, bi ga kar zadavila. Saj sem vedela, da otrok ni prav nič kriv, da je nedolžen na moji nesreči, in vendar si nisem mogla pomagati. Zato sem šla proč, da ne bi kaj naredila.«

In dela naprej, ne da bi pogledala na levo ali desno.

Druga moja soseda je prav tako pridna, toda ne dela s tisto vročično naglico, temveč lepo zadovoljno. Široka je toliko kakor dolga in sedi pred strojem kakor kup testa.

Njen mož dela tudi v tovarni cigar. Pri prepariranju tobakovih listov. Zasluži dobro in tudi ona je zadovoljna s svojim zaslužkom. V tovarnah cigar dela že dvajset let, v tej dvanajst. Mirno in zadovoljno gleda v prihod-

njust: »Mi nimamo skrbi in če moj mož umre, dobim tisoč dolarjev.« In to je za njo kakor gotovo, da bo mož prej umrl in da bo ona uživala čedno bogastvo.

*

Ameriška Carmen ne nosi svilenega šala, temveč cene majhne ameriške mornarske čepice. Svilene obleke si kupi pri »okazijskih razprodajah«, zato med delovnimi odmori pregleduje oglasni del časopisov. Pudra in šminke se in uporablja močan parfum. Vendar vsakdo na cesti ve: to je delavka v tovarni cigar.

Njena napol sestra je zvijalka cigar. To je druga Carmen. Obe sta plavalasi, ena bolj svetlo, druga bolj temno. Koža, ki se beli v tobaku, ji je bolno blede. Druga dekleta jih zavidajo, ker se ne znajo tako »šik« obleči. Za kavalirje imajo, ta paznika, druga kakega uradnika, ki jo včasih povabi z avtom. Zato pride tudi do nastopov med njimi in njihovimi stalnimi »boyi«, oziroma med Escamilli in don Joséji, ki so zaposleni v bližnji cementni tovarni.

Tak dogodek se je v tovarni precej natančno obravnaval. Moja debela tovarišica je mnenja, da se bo kar lepo izteklo. Brez dvoma se bodo omožile z »boyi«. »V mladih letih se pač uganjajo neumnosti«, pravi in se zamišljeno nasmeji.

*

Delati cigare je »trade« obrt. Treba mnogo vaje in gibčnosti, da se izkažeš v tej umetnosti.

Med dvema »izdelovalkama cigar« sedi po ena »buncherica«, to je delavka, ki opravi napolnjenje, »bunch« cigare. Izdelovalka cigar pa ovije ta »bunch« z listi.

Stroji, ki se uporabljajo pri tem delu, so precej primitivni, toda povsod že uvajajo nove, električne stroje.

Pri tem novem stroju lahko delajo istočasno štiri delavke in že začetnica lahko po nekaj tednih vaje napravi na dan po tisoč cigar, dočim jih more pri starem stroju samo dvesto.

Stara cigararica pravi: »Najbolje bi bilo razbiti vse nove stroje.« Čez nekaj časa pa pripomni: »Toda tudi to nam ne bi mnogo pomagalo.«

*

Tovarna, v kateri delam jaz, je v Northamptonu; je naprava »General Cigar« družbe. Ta koncern ima okrog sedemdeset tovarn na različnih koncih združenih ameriških držav; večinoma so zgrajene v manjših mestih ali industrijskih vaseh.

Ta decentralizacijska politika ima v Ameriki svoje posebne, dobro premišljene razloge. Prvič se skoro ne da organizirati istočasne stavke v 70 tovarnah. To se je že večkrat izkazalo.

Je pa še drug važen razlog. Tovarne iščejo poceni delovne moči. Ne samo vodne moči, temveč tudi človeške. Tovarne »General Cigar Company« so na primer zgrajene brez izjeme v mestih s kovinskimi, cementnimi in drugimi tovarnami, ki zaposlujejo samo moške. Tobacco tovarne pa zaposlujejo delavke, ki v takih krajih nimajo mnogo zaposlitvenih možnosti. V naši tovarni začno delati ženske že ob šestih, čeprav bi se moralo začeti »delo« ob pol sedmih. Ker ima večina teh tovarni svoj lasten električen tok, se izognejo v marsičem tudi kontroli oblasti. Vse to pa prinaša večji dobiček tovarni.

Tovarnarji so »prijazni« ljudje. Tako so v delovni dvorani oskrbeli napis: »Smile and be happy!« (Smej se in boji srečen.)

||||||||||||||||

Pozabljenje Martina Prividnika

Ethin Kristan

Ves dan se je potikal po Bohinju in polagoma je pozabil. Jutri je odšel z Bleda, skrajno nejevoljen, ker mu je letovišče postalo prav tako zoprno kakor mu je v mladih letih bilo priljubljeno. »Človek neprenehoma posega s svojo nerodno roko v dela umetnice prirode in kadar kaj prav temeljito pokvari, si še domišlja, da je storil kaj velikega.« — V Bohinju je bilo drugače in tako je pozabil.

Stremljenje po pozabljenju mu je bilo zvest tovariš na vseh potih njegovega življenja. Če bi bil kje drug svet in bi mogel uiti tja, bi storil to, tudi če bi moral poplačati beg z mnogimi leti svojega življenja; ker pa ni ne planeta ne vsaj osamljenega otoka, kjer bi se mogel naseliti in živeti po svoji volji, je pozabljenje edini izhod. V duhu je že davno popravljal svet, pa ni nič zaleglo. Spominja se včasih — še ko je hodil v ljudsko šolo, mu ni pot prav nič ugajala in namenil se je, da zasadi, kadar doraste, vse do šole velik, senčen drevored, kakršnega je videl v Ljubljani, kamor ga je bil oče enkrat vzel na sejem. No, takrat je bil še otrok in ni poznal težav, ki ovirajo vse lepe namene. Življenje mu je pokazalo, da učitelji niso govorili resnice — bodisi, da je sami niso poznali, ali pa so mislili, da je modro, tajiti jo, če je neprijetna. Morda so imeli prav; spoznanje pride tudi brez šole, še prezgodaj, z vso okrutnostjo in brez prizanašanja. Poglej na desno — grdoba, na levo — krivica, tukaj lakomnost, tam nestrpnost, nizkotnost gospoduje, znanje tlačani... eh!

Že ime ga ježilo. Martin! Zakaj prepuščajo starim, da dajejo otrokom imena? Kakšno blagolasje je v Marti-

nu? Ni čuda, da pravijo Hrvati, Martin v Zagreb, Martin iz Zagreba. Kako bi mogel človek ob takem zvoku misliti na kaj pametnega, na kaj lepega? Zdaj mora vlačiti to zoprnost vse življenje s seboj kot opomin, da mora človek biti suženj. Celo v taki stvari, ki se ne tiče nikogar, razen njega, nima svoje volje, pa govore o človeškem dostojanstvu, o višku stvarstva, o neumrjoči duši. Da!

Zakaj mora biti na svetu toliko nesmisla, ko se vendar zdi, da je v naravi vse zakonito, torej logično? Na milijone let je potrebovala priroda, da je izoblikovala bitje, v katerem naj bi odsevala vsa njena modrost in umetnost, pa kakšen je uspeh vsega tega dela in truda? Če bi bila naredila mravlje ali čebele velike in jim dala dar govora, ne bi moglo biti slabše, nemara pa boljše, mnogo boljše.

Prav ko mu je prišla ta misel, kdove odkod, mu je pa prišla v roke knjiga, o kateri je vedel, da je iz knjižnice, in v njej je čital, da spadajo mravlje med najbolj bojovite in roparske živali, da imajo sužnje, da vzgajajo posebno kasto vojakov, ki niso za nobeno rabo kot za boj in se ne morejo niti same hraniti. Torej ni le človeštvo tako zmedeno, ampak ves svet je ogromna blaznica, iz katere ne more biti nobenega izhoda. Čemu se še ukvarjati z vprašanjem, zakaj je tako in kdo je odgovoren, ko ni pomoči? Čemu sploh živeti, ko je vse le velikanska prevara? Kjer iščemo smisel, ga ne najdemo, ker ga ni. Kadar modrujemo o pravici, govorimo neumnosti, ker je nemogoča. Kadar postavljamo cilje, morajo obviseti v zraku, ker ni zanje nikjer trdnih tal. Če človek misli, prihaja iz ene za-

gate v drugo, ker ni resnične rešitve za nobeno vprašanje. Narava, ali tisto neznano, na vsak način hudobno božanstvo, ki se skriva za njo, nas vodi za nos, da si domišljamo neko razumevanje, da vidimo razumnost, kjer je ni, da pričakujemo od življenja izpolnitve, ki nikdar ne pridejo, pa se roga našim stremljenjem in upom, ki nam jih je vsadilo v srce, da se na njih krilih dvigamo v oblake, kjer se peroti premočijo in odpadejo, pa telebnemo kakor vreča starega železa na zemljo. Kljub temu večnemu ponavljanju se pa nikdar ne izučimo.

In živimo. — Zakaj? Ali se bojimo smrti še bolj, ker ne poznamo njenega sveta? Ali na skrivnem mislimo, da je tisto čudno božanstvo res podobno človeku in se da-

Kako si slikar V. H. W. Bössy predstavlja vojno pošast

nes ali pa jutri naveliča te igre, pa premeša karte, da zavlada na svetu razumnost? Tudi v tem ni smisla, pa vendar se oklepamo življenja kakor da ni bil svet enak, ko nas ni bilo in se ne bo v zvezdovju nič spremenilo, kadar nas ne bo — pojutrnjem, ali pa v dvajsetih ali petdesetih letih. Tudi Martin Prividnik si ne koplje namenoma groba, dasi se njegovi možgani včasih igrajo z idejo samomora, pa vedo, da se le igrajo.

Pozabljenje je edina rešitev in to je tako težko doseči. O — bilo bi lahko. Pozabljenje je v vinu, žganje ga še hitreje privabi, ljudje so ga našli v rastlinah, v maku, v hašišu: ampak taka sredstva se Martinu upirajo. Večni »zakaj« bi zopet hotel pojasniti. Ali se boji, da postane v pijanosti smešen ali da naredi opij trepetljivo iz njega? ... K vragu s tem zbadanjem! Po samokresu ne mara poseči, po steklenici pa tudi ne, enostavno zato, ker ne mara ... In nekeje pod kožo čuti, da ta razlaga ni popolna in ne odkritosrčna ...

Bil je čas, ko je Martin pozabil na svoje stremljenje po pozabljenju. Ves svet je bil prav tak kakor prej. Ljudje se niso nič spremenili, pravice ni bilo na zemlji nič več kot po navadi in kjer pred tem ni bilo smisla, ga sedaj tudi ni

bilo. Toda Tinka je imela lepe modre oči in nekaj blagega v njih, njeni rjavkasti lasje so se brez klešč zvijali v kodre in kadar so ji lica zardevala, ni barva prišla iz drogerije. Kadar se je nasmejala, je bilo vsako modrovanje nekje za ogromnim plotom in dvomi so se poskrili kakor miši, kadar zavohajo mačko. Tinka ni sovražila pametne besede in lepota njene polti in praksitelskih oblik ni zakrivala pomanjkanja možganskih funkcij. Martin je ljubil vsako lepoto, toda prej ga je zadovoljila cvetka brez dišave kot dekle, ki ustreza vsem zahtevam sodnikov pri tekmi za kraljico krasote, če zija za vso to zunanjo popolnostjo notranja praznosta.

S Tinko se je sprizajnil. Rad se je ž njo sprehajal, ker mu je bila njena družba prijetna. Včasih sta pozabila na vso okolico, ker ju je razgovor odvrnil od vsega, kar bi bile oči mogle videti; drugič pa sta opazila vse, kar se je prikazalo njunim pogledom. Prijaznost je postajala vse toplejša in kmalu sta jo imenovala prijateljstvo. Ogrevalo ga je nemara sonce, ki je ob zahodu barvalo nebo s čudovitimi odsevi, morda pa še bolj neka toplota, ki se je po nerazodetih zakonih porajala v srcih. Polagoma sta se začela na tihem čuditi sama sebi in zbujal se je sum. Ali je to prijateljstvo? Ko sta se začela družiti, nista imela nobenih drugih namenov. Obema je bilo pusto in ko ju je slučaj seznanil, je bil pozdravljen, ker je skrajšal dolge ure in pobezal mrtvilo, da se je zganilo nekaj živega. Razlika v spolu ni bila važna; prepričana sta bila, da je v njunih dušah nekaj sorodnega, kar se jima je odkrivalo, čim bolj sta se drug drugemu razodevala. Take so bile njune misli, toda sčasoma se jima je zazdelo, da je v človeku dvoje življenj, ki hodita vsako svojo pot in se eno ne briga za drugo. Previdno sta molčala o tem, kot da bi tam bilo zapisano, da je vhod prepovedan. Tiste nepreiskane snovi v srcih so se pa množile in so ju bolj in bolj napeljevale. Imeti morajo neko čudno moč, zakaj od njih je včasih zažarelo v očeh, dasi ni nobena volja tako ukazala. In v prsih je včasih zagorelo in se razširilo po telesu kakor vročica. In celo ponosne, mogočne misli so se morale vклонiti in neslišno izreči vprašanje: Kaj neki poraja take snovi? Ali je to ... mar ... ljubezen?

V vprašanju pa je bil pravzaprav odgovor. Zakaj če ne bi bila ljubezen, se vprašanje sploh ne bi bilo porodilo. Naenkrat sta vedela oba, kaj je vzkliko iz prijateljstva. Toda vsak je vedel o sebi novost in oba sta bila plaha. Do včerajšnjega dne sta bila oba prepričana, da sta nekaj vredna, kar naenkrat pa se je oglasil dvom. Čudno je človeško srce — kakor da je vsako ustvarjeno po drugem kopitu. Čuden je tudi tisti stroj, ki izdeluje misli; v eni glavi hiti kakor sonce z razpošiljanjem svojih žarkov, v drugi pa dela kakor kamera, ki prikazuje dirjajočega kolonja s počasnostjo polža. Da reši uganko, koliko je pet in dvajsetkrat pet in dvajset, pretrpi muke jetnika v dahavskem taboru, da pa vpraša dekleta, ali mu hoče biti žena, opravi v treh sekundah brez hitrejšega utripanja srca. Drugi pa prodre igraje v skrivnosti atoma, a preden se odloči, ali bi jo vprašal, spozna, kaj mora pretrpeti duša v vicah, preden se je sveti Peter usmili.

Ali naposled je postala tortura dvomov tako močna, da je Martin ni mogel več prenašati in ko mu je odgovorila, da bi bil moral že davno spoznati, kako težko je čakala na njegovo vprašanje, je zardel kakor šolarček, ki ga je učitelj zasačil, ko je risal »obrazce« na tabli.

Vse je bilo naenkrat spremenjeno. Naj bo skrivnostni cilj svetov kakršen koli, življenje je vendar vredno življenja. Naj se razganja norost po svetu, njune ljubezni ne more premagati. In toliko jima daje misliti, da ni niti časa za strahove in pošasti, ki so včasih prežale nanj iz vsakega kota in se plazile po vsaki senci. Tudi v kota je prodiralo več luči in sence niso bile več tako mrke. Sploh se je vse nekam omililo in ublažilo. Oči niso oslepele in ušesa niso oglušila, toda kar je bilo videti in slišati, ni imelo

več samih bičev in škorpionov. Besni srd, ki je vlačil blaznost za seboj, se je umaknil skomizgovanju in mirnemu presojanju kakor da je ustroj njegovega telesa zahteval mir, da bo sposoben za delo, za delo, brez katerega tudi najbolj plameneča ljubezen ne prebrede puščav in džungel življenja.

Svet je medtem korakal svojo pot in se ni zmenil za nobeno ljubezen, tudi za njuno ne. Njegov voz je drdral po čudnih potih. Martinu niso ugajale in mnogim drugim ne, toda njegove roke so bile preslabe, da bi ga bil ustavil. Sploh ni bilo videti nikogar, ki bi ga ustavljal — nemara je vsakdo mislil kakor on: tisti, ki imajo oblast, ravna, mi pa nismo oblast. V zraku je bilo nekaj grozečega, razložiti se pa ni dalo natančno. Znanje, ki ga imajo mogotci, je ponižnim navadnikom nedosežno; kaj bi se ukvarjali z rečmi, ki jih ne razumejo in ki jih ne bi mogli obrniti ne na eno ne na drugo stran, tudi če bi jih razumeli! Tupatam so se pač oglašali nepoklicani preroki, govoreči ne navadne besede o sili skupnosti, toda Martin se je spomnil tistih dni, ko je sam škripal z zobmi, sodil in presojal in obsojal, stiskal pesti in jih dvigal proti nebu in — ni ničesar opravil. Skomizgnil je. Zameril ni prerokom in ni zatulil z derviši, ki so jih hoteli križati, zakaj vedel je, da se v duši lahko nabere gneva, da mora prekipeti in ga ni mogoče goltati. Ampak skoraj smilili so se mu, ker srd in klici ne dosežejo ničesar.

Oblaki pa so postajali bolj in bolj svinčeni, srca so čutila težo in bilo je videti, da mora zdviati nevihta. Ali kje naj završi? Kam naj udari strela? Nad kom naj se znese huda ura? Iz katerega pekla je bes, ki grozi, pa se ne razodene?

Šepetaje, kakor da bi z glasno besedo zdramili vse strahove, so ljudje začeli vpraševati: Ali bo vojna? In so se stresli. Zakaj ustrašili so se vprašanja samega. Hiteli so odgovarjati, da ni mogoče. Zakaj naj bi se odprla klavnica? Majhne praske se primerijo tu pa tam, toda velika vojna — v naših časih — ko bi se odprlo na milijone grobov — ko so nam veliki možje, ki vladajo, tolikokrat zadržali, da so nam pridobili na vseh straneh same prijatelje — ne, ne, ne. Nekoga je tlačila mora zadnjo noč pa se še ni otresel strahu. To ni več doba divjakov; noben cesar ne bi dovolil, da bi se poklale nepreštete trupe njegovih vdanih podložnikov. Vladarji verujejo v tistega Boga, ki je ukazal: »ne ubijaj!« in ki je dejal: »Maščevanje je moje.« Ne, ne, ne — vojne ne bo.

Martinu so prišle do ušes podobne besede. Zmajal je z glavo, premislil in dejal: »Najbrže bo vojna.« — »Kako? Zakaj? Saj bi bilo nesmiselno! Nobenega razuma ni v tem.« Pa je odgovoril: »Prav zato, ker ni ne smisla ne razuma, se mi zdi, da bo vojna.«

Prišli so dnevi, ko so ljudje komaj dihali. Nekateri so bežali iz mesta, na samotno polje ali v gozd, ker so se bali, da jim bo od napetosti počila žila, ali živec, ali kdo-ve kaj. Drugi so hodili z enega mesta na drugo kakor da bi nekje morali zaslišati besedo, ki pove vse. Sedli so, da bi se spočili, pa so takoj vstali, ker na tem stolu niso imeli miru. Drugo jutro pa je napetost pričakovanja minila in molk je pokrival tukaj črno tugo, tam razjedajoč bes in v drugih dušah daveč obup. Odgovor je prišel, cesar poziva svoje zveste narode, da stoje trdno ob njegovi strani v boju, ki mu je bil vsiljen in ne omagajo do zmage, do katere jih povede Bog.

Martinu je v duši zagrmelo: »Laži! Hinavščina! Rop in umor!« Tisoč misli se je zablskalo in vse so se hipoma izgubile v temi. Nič ne moreš. Tam je moč, ti pa si slabost. Ti imaš prav, ampak njihova volja velja. Kar bodo ukazali, to storiš. Če bodo rekli: »Poklekni in moli, da pobijemo več njihovih kot morejo oni naših« pa poklekneš. Če bo povelje: »Zabodi!« pa zabodeš. Če bi ne zabodel, ustrele tebe. Ali ti je mož, ki ga zakolješ, kaj storil? Nikdar ga nisi videl. Morda preklinja klanje kakor

ti, morda je blag fant, ki sanja o lepoti, morda ima doma ljubico kakor ti in bi dal zanjo srčno kri kakor ti, a nikdar več je ne bo videl, ker si mu ti zasadil bodež v srce kakor ti je bilo ukazano. Morda pa zadoni njemu prej ukaz in v tvoja prsa najde bajonet prav tako lahko pot. Zverstva dan je napočil, zločin postaja krepost in blaznost je modrost. Pa kaj boš ti s svojo kletvijo ali s svojim blagoslovom, ko si prašek, oni pa so svet...

Če ga bi bil kdo pozneje, ko je vse minilo, vprašal, kako je bilo, bi bil Martin zarenčal kakor nad tolovajem. »Ne govori o vojni!« Sicer se ni nikdar razburjal, toda vojne ni smel v njegovi navzočnosti nihče omeniti, kaj še, da bi kdo razpredal dogodke ali prodajal spomine!

Napad na Madrid

Seveda so ga vzeli. V tistih dneh je bilo Tinki bolj hudo pri duši kot njemu. Pa vendar je morala zatajevati svoj strah, svoje skrbi, svoje težke misli. Ni ji tajil svojega sovraštva do malikov, ki premikajo oblake in odpirajo mehove vetrov, toda sam zase se je kazal brezbriznega kakor da je zapisano, da se njemu ne more zgoditi nič. Njuni načrti so za nekaj časa porinjeni na stran, zakaj vojna ne bo končana v dveh mesecih, kakor trdijo, ker ne razumejo, ali pa, ker hočejo varati ljudstvo; lahko se zavleče celo leto. Ampak kadar bo kočana in se vrne, bo vse kakor sta hotela in nihče ne prekriža njunih računov. To leto bo izgubljeno, ampak izbrišeta ga iz svoje knjige in njuna ljubezen ne bo trpela zaradi načrtov novih Cezarjev, ki hočejo osvajati svetove. Govoril je s takim glasom, da se je Tinka popolnoma vživela v njegove upe in zrla v bodočnost kakor v raj, ki se mora odpreti po izkušnjavi pekla.

Kadar je ostala sama, so se vračale skrbi in dvomi, zbirala je pa svoje moči, da bi jih premagala in ostala čvrsta in pripravljena — za bodočnost.

Martina so premeščali kakor brez glave. Vsaj njemu se je tako zdelo. Pa kaj naj bi drugega pričakoval od ljudi, ki delajo vse brez glave, zakaj če bi jih vodil razum, ne bi bili nikdar mogli začeti te blazne igre, v kateri je

vse neumno — na drobno in na debelo. Nekaj časa so ga imeli na severu. Pomikali so se naprej, umikali so se nazaj, pa so zopet zlezli nekoliko naprej in vse se je zdelo brez repa in glave. Njegov bataljon je nekoč dobil ukaz, da napade. Poveljnik je odgovoril adjutant, ki je prinesel nalog, da bi bilo blazno, z majhno četo napasti silno utrjeno pozicijo, ki jo brani petkrat močnejša sila, pred katero je odprto polje brez najmanjšega zaklona. Trikrat se je adjutant vrnil z nalogom, zadnjikrat je bil napisan in podpisan in poveljnik se je moral vdati. Napadli so in so bili odbiti. Ko so se vrnili, je bilo od vsega bataljona petintrideset živih in med temi jih je bila polovica ranjena. Martin je bil med živimi, ampak kar je bil videl, ga je tako morilo, da bi bil rajši med trupli, raztresenimi po poljani. Duša mu je bila tako izmučena, da je pozabil celo na Tinko in le kletev, namenjena onim, ki so ukazali to blazno loterijo, v kateri ni bilo mogoče zadeti, se mu je neprenehoma ponavljala v duhu. Tistega večera se je prvič v svojem življenju upijanil. Ko se je stréznil, se mu je vrnil spomin na Tinko in ob njem se je skoraj zjokal. Ampak kar ji je pisal, so bile le besede. Strašnega poraza ne bi bil smel omeniti, pa tudi ne bi bil hotel, da ji ne bi položil še težjega kamna v srce; svoje ljubezni pa ni hotel razodevati vojaškim cenzorjem, da bi se porogljivo in nizkotno naslajali.

Kmalu na to so ga premestili v Alpe in tam so ga pošiljali zdaj sem, zdaj tja, kdove zakaj in čemu. V nekem napadu je bil ranjen v stegno. Njegov oddelek se je moral umakniti, nikakor mu pa ni šlo v račun, da bi postal jetnik. Posrečilo se mu je, da se je zaril v neko skalnato razpoko in ostal neopažen, ko je sovražnikova četa hitela mimo. Kmalu se je vrnila, ker se ji najbrže vendar ni zdelo varno in ostal je sam. Rano si je za silo povezal, toda zelo je oslabeel. Zaspal je, pa se zbudil in zopet zaspal. Ura se mu je ustavila in čas se mu je popolnoma zameglil. Enkrat je poskusil vstati, toda čutil se je pre-slabega in zanimanje za vse ga je minilo. Le ko je popil vso vodo in ga je žeja začela mučiti kakor hudobec, se je posilil in plazil okrog, dokler ni našel hladnega studenca. Glasu ni bilo od nikoder. Čudil se je, da se ni vrnil njegov oddelek, toda njegove misli so bile tako lene, da se niti za to ni mnogo brigal. Nekaj trdega kruha in klobase je še imel in to je polagoma povžil, bolj zato, ker mu je razum ukazoval, da si ohrani moči kot iz želje po hrani. Mnogo je spal in mnogo se mu je sanjalo.

Tinka dolgo ni dobila nobenega pisma. Začelo jo je skrbeti, kar zgrozila se je pa, ko so njeni starši dobili ukaz, da zapuste bivališče, ker je civilno prebivalstvo na poti vojaškemu kretanju in ker bi bivanje v kraju lahko postalo nevarno. Kako naj sporoči Martinu? Zadnje njeno pismo ji je bilo vrnjeno z opazko, da je njegov naslov nepravilen. Kam naj mu piše? In kam ji bo on pisal, ko še sama ne ve, kam pojdejo? ...

Te skrbi so se spremenile v nadčloveško muko, ko je prišla v avstrijsko mesto in čitala v listu med vojnimi objavami, da je med pogrešanimi rezervni poročnik Martin Prividnik. Med pogrešanimi! Ali pomeni to, da se je res zgubil, ali je le omiljen izraz, ker nočejo reči, da je mrtev? Neko pozneje poročilo je povedalo, da je ostal ranjen na bojišču. To je bilo vse. In bilo je za Tinko več kot dovolj. Kolikor koli je pozneje listala po časnikih, nobene besedice ni več našla o njem ...

Martina so našli pastirji in ga odnesli v svojo koč. Povedali so mu, da ni od one bitke opaziti nobenega vojaškega gibanja v kraju in tudi ne vedo, kje je najbližja vojaška bolnica. Stregli so mu, kolikor so mogli in iskali po planinah zelišča za njegovo rano. Okreval je zelo počasi, ker je bil silno oslabilen. Komaj je verjel, da je ležal v samoti skoraj dva tedna, preden so prišli pastirji. Dva meseca je prebil pri njih in v zahvalo in spomin jim je pustil svojo uro. Potem se je poslovil. Moral je naiti kakšno četo, ker bi ga sicer smatrali za begunca. Še

bolj kot ta misel, ki se je zdela, da plava le v zraku in se mu oglašča od zunaj, ga je gnala želja, da najde priliko za stik s Tinko. Povedati ji mora, da je živ in dobiti mora naslov, kamor mu bo mogla pisati. Bilo mu je vseeno, ali ga pošljejo v bolnico, ali na dopust, le da more potolažiti njo.

To je ostalo v želji — vse na svetu je bilo narobe. Njega so pridržali v bolnici in tako ji je lahko naznanil naslov. Toda ona ga nikdar ni dobila. Čez par mesecev je bilo njegovo pismo vrnjeno, toda on ga tudi ni prejel, ker so ga medtem zdravniki označili za zdravega in ga zopet poslali na bojišče. Skrbi so ga morale, pomagale pa niso nič. Skrbi so morale tudi Tinko, pa ji niso prinesle nobenega uspeha. In vojna se je nadaljevala, zdelo se je, da je nikdar ne bo konec.

Vendar je prišel. Na milijone ljudi se je veselilo in nekaj čudnega je bilo v tem veselju. Nikjer ni bilo preveč pijače, pa vendar je bilo kakor da je vse pijano. Vojaki so komaj verjeli, da ni več klanja, a ko se jim je to spoznanje utrdilo, niso bili več vojaki. Čemu, ko je vojna končana? Kje smo doma? Kako pridemo tja? Čakati na povelja? Saj ni več vojne, torej ni več ukazov. Hej, mir je, bratci, živeli bomo, pozabili bomo na zakope, na slavo in uši ...

Martin se ni veselil. Vojna je končana. Ali je končana vsa blaznost? Ali je spametovala ljudi? ... In kje je Tinka?

Kje je Tinka? To je bilo vprašanje vsakega dneva, vsake ure. In odgovora ni bilo od nikjer. Bil je tako zmeden, da dolgo ni vedel, kaj bi počel. Ves čas nobenega pisma. Če je pisala, se niso mogla vsa zgubiti. Nekje v armadi so vendar morali vedeti, kje je njegov oddelek. Niti ko ji je iz bolnice poslal naslov, mu ni odgovorila. Obračaj, suči, premišljaj, delaj, kar hočeš, drugače ni mogoče kot da je pozabila.

Skelelo je to in peklo, toda očitati ji ni mogel. Kako naj bi ona ostala mirna, modra in zvesta — zvesta! kakšna beseda — ko je ves svet bil blaznica? Ne, očitati ji ni mogel, toda to ni bila tolažba za njegove bolečine.

Martin v Zagreb, Martin iz Zagreba ... da, tako je bilo. Nekaj časa je bilo, nekaj lepega časa, kratkega časa, ko je verjel. Takrat se mu je zdelo, da so mu oči jasne, pa so bile najbolj slepe. Takrat je pozabil na svoje dvome in na svoja spoznanja, pa se je vse zgodilo le kakor je že davno slutil — tisto obutno božanstvo se poigra s teboj, odpre ti vrata v svet lepote in upov, da se more zakrohotati, kadar ti jih zaloputne pred očmi.

Obupati, obesiti se, ali pa pozabiti — druge izbire ni ...

Nekega dne je Martin odšel v kraj, kjer je Tinka živela, preden je prišla v mesto kjer se je seznanil z njo. Nič je ni mislil nadlegovati. Le od daleč bi pogledal hišo in čakal, če bi kam šla, da bi jo videl. Le da bi jo videl. Niti nagovoril je ne bi. Zakaj to bi jo morda bolelo. In če je omožena — najbrže je omožena in morda ima otroke — bi ji na tihem zaželel vso srečo na svetu in bi prav tako na tihem odšel.

Odpeljal se je tja in vprašal starejšega moža za hišo. Ta mu jo je pokazal in povedal, da so bili dolgo v drugem kraju. Martin se je začudil in vpraševal dalje. Starec je poznal ves kraj, vse ljudi in vso njih zgodovino in Martin je zvedel vse, kar je hotel — ne tako, kakor bi bil hotel. Rana je še huje zaskelala. Tinka je bila prepričana, da je vojak, katerega je ljubila, padel. Vsaka druga možnost je bila izključena. Pogrešan je bil, pisal ni, nihče ji ni znal povedati nič drugega kot da je bil ranjen in da ga niso našli ... Tolažili so jo, starec pa misli, da je nihče ni potolažil. Ko so leta potekala, so ji starši prigovarjali, da naj se omoži, saj je bilo snubcev dovolj. Upali so, da se popravi, če bo imela dom. Bila je zelo slaba. S fanti ni bila neprijazna, sprejela pa ni nobenega. Starec misli, da ni mogla pozabiti na svojega

vojaka. Morda je na skrivaj celo mislila, da se zgodi čudež in da se vrne. Ampak mrtvi se ne vračajo in zato je odšla k njemu.

Kako ...?

»Ni bila le navadna slabost. Bila je bolezen; zdravniki pravijo tako — jetika. Meni se pa zdi, da ji ni bilo mnogo do življenja. Lani je umrla ...«

Martin se je vrnil. V glavi ga je nekaj stiskalo. Kaj sem zagrešil? Kaj bi bil mogel storiti, pa nisem storil? Vračalo se je in sililo vanj, vračalo se je pa tudi spoznanje, da se ni moglo drugače zgoditi, da ni kriv on, da ni bila kriva ona in da je okrutnost edini smisel življenja. Premagati je ne moreš, glej da pozabiš ...

Martin je postal samotar. Govoril je, kjer je moral, v šoli in le, kar je moral. Redkokdaj je sedel s prijateljem v gostilno, toda naj sta pričela razgovor o čemer koli, Martina je dregalo in pehalo, da je naposled začel razvijati svoje osebno verovanje, svojo vrst pesimizma, svojo filozofijo nihilizma. Prijatelj je bil dobrodušen in potrpežljiv, toda nekoč ga je prevzelo, pa ga je zavrnil: »Vedno godeš eno. Saj se v mnogih kritikah strinjam s teboj. Ampak to so vse prazne besede. Zakaj ne storiš kaj? Stopi na oder in tam povej. Kaj si pridobil, če pridobiš mene?«

»Pridobil?« ga je Martin začuden pogledal. »Pridobil koga? Pridobil za kaj? V blaznici lahko ublažiš ravnanje z bolniki, to je vse. Jaz nisem strežaj, surov pa tudi nisem z norci.«

Prijatelj je spoznal, da hodijo njune misli po povsem različnih potih, kjer se nikoli ne morejo srečati ...

V Bohinju je Martin našel nekoliko pozabljenja. Tukaj se je narava menda nekako izmuznila rokam tajnega tirana in razvila svojo neoskrunjeno lepoto. Tukaj je bil mir, ki blaži celo človekovo izmučeno dušo. Slap Savice kaže čistost, po kateri hrepeni srce in tam se dvigajo gore kakor večni dokumenti, da je izven človekove oblasti nekaj trdnega, nekaj stalnega, veličastnega, česar ne razumemo, pa vendar občudujemo in celo včasih sprejemamo kot zagotovilo, da je morda, morda nad vso blaznostjo nekje nekakšen smisel. Da, tukaj človek pozabi ...

Dolga hoja ga je utrudila in pomirila in Martin se je zleknil in zaspal. Sanjalo se mu je. V sanjah je videl svet ves drugačen. Bila je lepota, na poljih se je zibalo klasje, gorska stran je bila vsa posuta s cveticami, ptiči so peli kakor skladen zbor. Ljudje so se bojevali, ne za razširjenje meja in za oblast, ampak za podiranje plotov, ki so postavljeni spoznanju, za plemenitejšo življenje, za lepoto, za ljubezen ... Blago se mu je sanjalo ...

Zbudil se je. Potegnil je z roko po čelu. Sanje! Nič drugega kot sanje.

Pa se je nasmehnil. Ta gozd, te skale, to jezero, to vendar niso sanje. Človeška roka še ni posegla v to. Mikalo ga je jezero, da bi se okopal. Zaplaval je. »Tako bi človek dal, da ga nosijo valovi. Tako bi človek umrl in našel vse pozabljenje.«

Španija 1939

Nekje je počil strel. Moralo je biti daleč. Toda počilo je iznenada, baš ko je mislil na mir in pozabljenje. Ustrašil se je. Če se ne bi bil, bi lahko premislil. Pa se je ustrašil. Bilo mu je, kakor da kdo strela nanj. Hotel je izplavati. Ali ustrašil se je prehudo. Roka je bila kakor lesena in se ni zganila. Hotel je zaklicati na pomoč. Glas mu ni prišel iz grla. Strah je rasel, ga stiskal, davil, dušil. Napor ga je le slabil. Roki sta omagali.

Drugi dan so ribiči našli njegovo truplo in dnevniki so poročali o ponesrečbi čudaka, profesorja Prividnika.

Človek poleg človeka

Skoro vsi ljudje so si na trojen način v medsebojnih odnosih: kot enako stoječi soljudje, kot podrejeni ali kot nadrejeni.

»Vsi smo samo ljudje«, je geslo demokracije. Nihče ni več kakor drugi. Delo ni sramotno. Bogastvo ne poplemeniti človeka. Kdor si domišlja, da je kaj več, ga bo smrt drugače poučila: smrt izenači vse in umreti morajo vsi. Iz te enakosti ljudi se zahtevajo tudi enake pravice in dolžnosti. Pred zakonom bodimo vsi enaki!

Toda ta ideal ni uresničen v nobeni doslej obstoječi

demokraciji. V vsaki demokraciji je že »start« (da se izrazimo sodobno športno!) posameznega državljana v življenje preveč neenak, da bi mogli vsi enako uživati življenje. Nekdo začne svoj start daleč za drugimi in pod drugimi. Denar in poklicni položaj očetov lahko pomeni za njegovega otroka veliko prednost pri tem teku v življenje.

Seveda bogastvo ne dela človeka plemenitega; tudi denar sam ni sreča. Toda vsekakor je izdatno pomirje-

valno sredstvo. Mislim, da je precejšnja razlika, ali mora človek prenašati svoje tegobe v udobnem naslanjaču, v svoji lastni vili z lepim vrtom, ali pa v bednem, tesnem vlažnem stanovanju, kjer se v enem prostoru kuha, pere, je, boleha in umira.

Če bo hotel biti človek enakopraven s človekom, bo treba ustvariti red, v katerem bo pri življenjskem startu

in teku odločala samo naravna sposobnost človekova; red, v katerem ne bo tepec užival vsega v preobilju samo zato, ker je bogat, in v katerem je nadarjen in pošten človek vseskozi nesrečen in zapostavljen samo zato, ker je reven.

Zato se pa borimo za resnično demokracijo, to je za socializem.

E. H.

Nekaj misli o občevaranju z ljudmi

Vedeti moraš vedno, da ti nisi sam na svetu.

Ti in vsi drugi skupaj tvorijo sedaj živeč ljudski red; zato ne precenjuj samega sebe.

Pa tudi podcenjevati se ne smeš. Če hočeš biti mož, lahko zmoreš mnogo več kakor mnogo drugih, in si lahko drugim ljudem nekaj.

»Česar ne želiš, da bi ti drugi storili, ne stori ti drugim.«

Tvoj prijatelj, tvoja žena, tvoj mož so bili tudi »drugi ljudje«, dokler jih nisi imel ali imela. Ne pozabi nikdar tega, kadar gre za »druge«.

Če sam osebno nisi za neko stvar, je tudi drugim ne oznanjaj ali ukazuj.

Pojdi vedno najprej v sebe, preden hočeš planiti »ves iz sebe«.

Govoriti in povedati ni isto. Govoriti moreš samo z jezikom; poveš pa lahko tudi z očmi, s kretnjo, z molkom.

Ljubezen do bližnjega zahteva pogum, ker zahteva vedno nove žrtve. Kajti ta ljubezen se mora izražati tudi v tem, da si upaš povedati prijatelju, da mu smrdi iz ust.

Nikdar se pred drugimi javno ne slači, tudi duševno ne. Vsak dan se vadi v občevaranju s samim seboj; kajti to je najboljša priprava za občevaranje z drugimi.

Če bi bil človek sam na svetu, ne bi nikdar lagal.

Predrznost je podivjanost ali posurovelost v ravnanju z ljudmi ali njihovimi stvarmi.

IGRALSKI ABECEDNIK

I. M. Rappoport

(Prvo nadaljevanje)

Učiti se morate na odru naravno, organsko poslušati. Tudi ta vaja ima neposredno praktičen pomen. Neobhodno potrebno je namreč, da slišite vse, kar je na odru treba slišati, in da to razumete. Soigralcu lahko pravilno odgovorite le, če z neko mislijo, izraženo z besedami, ki jih vi izgovarjate, odgovorite na neko misel, izraženo z besedami, ki jih je on govoril.

Če se učite poslušati na odru, se učite s tem istočasno igrati poljubno vlogo. Kajti poslušanje partnerjevih besed je prav tako važno kakor izgovarjanje besed svoje lastne vloge.

Stopnja koncentriranja pozornosti je lahko različno velika, od lahkega zanimanja za predmet pozornosti, do strastnega prežanja.

Da se naučite popolnega obvladovanja pozornosti, vključite v vaje zapreke, ki jih boste morali premagati, če boste hoteli koncentrirati pozornost na določen predmet. N. pr. berete neko knjigo. Navzoči naj vas motijo s svojimi pogovori, se šalijo na vaš račun, ropotajo itd. Potrudite se in se v knjigo tako poglobite, da okolice sploh ne boste opazili!

Drug primer: spomnite se natančno, v vseh posameznostih, kako ste preživeli dan, kaj ste delali, s kom in o čem govorili itd. Drugi naj vas motijo in nagovarjajo, toda bavite se naprej s svojimi mislimi in vadite na ta način svojo pozornost!

Vadite z vsakim posameznim čutilom na podoben način! Ogledujte si najrazličnejše predmete, poslušajte, otipavajte predmete tako, da bo vsa vaša pozornost koncentrirana v prstnih koncih, ki otipavajo predmet! Spo-

minjajte se pri tem, kako zelo je razvit ta čut pri slepcih, ki jim nadomešča vid! Vohajte — koncentrirajte vso pozornost v nosu — poskušajte ločiti različne duhove med seboj! Urite tudi okus! Potrudite se, da boste koncentrirali svoj okus na občutke, ki jih imate pri tej ali oni jedi, pri tej ali oni pijači! To naj delajo vsi udeleženci tečaja drug za drugim. Ostali udeleženci in vodja tečaja pa naj kontrolirajo, v koliki meri se vam je posrečilo koncentrirati pozornost na določen predmet.

Te vaje boste pozneje s pridom uporabljali pri neposrednem obdelovanju vloge. Tako ima n. pr. nadvladnega čuta nad drugim veliko vlogo pri oblikovanju značajev. Požeruh n. pr. ljubi čez vse občutke, ki jih ima pri jedi in pijači. Če zagleda pripravljeno mizo ali zaprto jedilno omaro, se bo posebno intenzivno koncentriral na ta predmet. Pri radovednem in zvijačnem človeku, ki spominja po svojem značaju na lisico, prevladuje verjetno vonj nad drugimi čuti.

Potrebno je tudi, da delate enostavne vaje, ki naj razvijajo in izboljšajo dar opazovanja, pozornost in ostrost sposobnosti dojemanja.

Prva vaja je tako zvano »zrcalo«. Dva učenca se postavita drug napram drugemu. Prvi predvaja gibe, ki jih drugi natančno za njim ponavlja. Vodja tečaja nadzoruje, če so eni in drugi gibi popolnoma enaki in opozarja na storjene napake.

Drugo vajo imenujemo »režiser in igralec«. Režiser gre na oder, kjer napravi nekaj (3 do 4) enostavnih kretenj. Igralec ga pazljivo opazuje in si skuša kretanje zapomniti. Režiser na to odide z odra in opazuje, kako igralec ponavlja njegove kretanje. Ta se mora potruditi,

da čim natančneje posnema režiserjevo hojo, izraz obraza in vse njegove gibe. Ko konča igralec vajo, naj režiser natančno pove in pokaže, kakšne napake je naredil igralec. Nato se vloge zamenjajo: igralec postane režiser, režiser pa igralec. Ta vaja razvija dar opazovanja in pomaga, da pozneje pri obdelavanju vloge lažje zapopademo bistvo oderske osebe, kot si jo zamisli režiser.

Za razvoj spomina in pozornosti je koristna tudi naslednja vaja: vsi tečajniki sedijo v vrsto. Prvi reče poljudno besedo (n. pr. miza), drugi jo ponovi in dostavi še eno besedo (n. pr. knjiga), tretji ponovi prejšnji dve besedi in dostavi novo, četrti ponovi prejšnje tri besede in doda svojo i. t. d. Če je n. pr. v tečaju 10 ljudi, mora deseti ponoviti 9 prejšnjih besed in dodati deseto, prvi ponovi vseh deset in doda enajsto in s tem začne krog iznova. Kdor se zmoti, je od nadaljnje vaje izključen. Ostanejo torej le tisti, ki vse besede brez napake v pravilnem vrstnem redu ponovijo.

H koncu naj še enkrat ponovimo: te vaje so ne samo nujna priprava za delo na vlogi, ampak jih lahko neposredno porabimo za tekoče delo na odru. N. pr.: na nekem mestu v vlogi mora biti vsa vaša pozornost naperjena na soigralčeve besede. Napeto ga poslušajte! Na drugem mestu govorite sami, istočasno pa je vaša pozornost usmerjena na predmet, ki ga držite v roki i. t. d.

Preizkusite vlogo, ki jo trenutno obdelujete, s stališča obvladanja pozornosti! Preizkusite na vsaki posamezni točki vaše vloge, v kakšni meri in na kaj je vaša pozornost koncentrirana!

Vse to vam lahko že v začetku pomaga pri analiziranju vloge.

Na odru so objekti naše pozornosti, predmeti, ki nas obdajajo, dogodki, ki jih doživljamo med predstavo in soigralci.

Prišli smo do zaključka, da izgine, če zares organsko in z vso resnostjo koncentriramo pozornost na določeni predmet (gledamo, poslušamo itd.) tista olesenelost kretanj (napačna napetost mišic), ki je ena glavnih ovir pri delu na odru. Rekli smo, da mora imeti igralec na odru sproščene, nenapete mišice.

Sproščenost mišic

Pri nastopu na odru smo vezani na določena dejanja. Možgani dajejo zapovedi, ki jih telo izpolnjuje: govorimo, hodimo, sedimo, gestikuliramo (t. j. hočemo s kretinjo poudariti izražene misli) itd. Vsa ta dejanja izvajamo s pomočjo mišic. Govorimo s pomočjo mišic v grlu, glasilku, ust, hodimo s pomočjo nožnih mišic itd. Torej morajo mišice v vsakem določenem slučaju izvršiti določeno delo in porabiti za to določeno količino energije.

V življenju, ki mora biti vir igralske umetnosti, porabljamo vedno točno toliko energije, kot je za določeno dejanje potrebno. Če naj vzdignemo predmet, ki je težak 1 kg, se potrudimo takorekoč le za en kg. Če stojimo, so mišice na nogah napete v toliko, kolikor je potrebno za to, da ostanemo pokonci. V življenju se vse to vrši naravno, pri tem prav nič ne mislimo, mišice ostanejo vedno sproščene.

Ta življenski zakon velja tudi za oder: uporabljati moramo natančno toliko energije, kolikor je zahteva dejanje, ki ga igralec izvrši. Pri nobeni kretinji ne sme uporabiti preveč, pravtako ne premalo energije. Če vzdignete na odru predmet, ki je v resnici lahek, ki naj se pa zdi gledalcu težak, morate uporabiti več moči, kot jo zahteva resnična teža predmeta. V slučaju, da ta predmet vzdignete s preveliko lahkoto, s premalo uporabo energije, se zdi dejanje neresnično in neprepričljivo. Iz tega sledi, da se moramo naučiti delati to, kar delamo v življenju instiktivno, brez misli, na odru zavestno in hote.

Spomnimo se še enkrat, da se lahko iznebimo napačne napetosti mišic le, če je pozornost organsko koncentrirana na določen predmet. Olesenelosti in napačne napetosti telesa se torej znebimo le, če se potrudimo, da predmet, ki smo ga izbrali, res pazljivo opazujemo.

Nerodni občutki, o katerih smo že govorili in ki jih čuti človek, ki nastopi pred publiko, nastanejo radi prevelike uporabe energije, z drugimi besedami, radi napačne napetosti mišic.

Nadzorujte samega sebe, koliko energije n. pr. uporabite, če prenesete doma stol iz enega prostora na drugega. Koliko nepotrebnega napora uporabite za isto delo na odru, ko čutite, da vas opazujejo! Pazite, če ni mogoče roka, ki pri nošenju stola nič ne trpi, popolnoma brez potrebe napeta. Obrnite pozornost tudi na to, če so vratne in ramenske mišice sproščene.

Vadite se na sledeči način: sedite na stol. Mišice naj bodo popolnoma sproščene, le toliko napete, kolikor je sploh potrebno za to, da sedite na stolu. Vodja tečaja in vi sami pa kontrolirajte, če so obrazne, vratne, ramenske, ročne in nožne mišice popolnoma preste. Nato napnite mišice na eni roki (ostale naj ostanejo sproščene), nato na drugi, potem na nogah, v ramenih, na vratu in končno po vsem telesu.

Učite se uporabljati mišično energijo v različni meri in v različnih delih telesa. Primer: truplo je popolnoma sproščeno, noge do skrajnosti napete. Ali: napnite desno roko in desno nogo, levo roko in levo nogo pa popolnoma sprostite. Hodite v takem stanju, sedite, kontrolirajte sami in drugi, v koliko se vam je vaja posrečila.

(Dalje prihodnjič.)

Slovenska narodna podporna jednota

največja slovenska gospodarska in dobrodelna zadruga v SEVERNI AMERIKI. — Najboljša zavarovalnica za življenje, bolezni, poškodbe itd. — Posluje v Zedinjenih državah in Kanadi. — Ima približno 50.000 članov v obeh oddelkih in blizu 627 podružnic po raznih krajih Amerike.

**Premoženja nad
7,500.000 dolarjev**

Za nasvete in informacije se je obrniti na:

**Glavni urad S. N. P. J., 2657-59 So.
Lawndale Ave., Chicago, Ill.**

Skupščina delavske kulturne zveze „Vzajemnost“

V nedeljo, dne 5. marca je bila v Ljubljani skupščina naše kulturne zveze »Vzajemnost«, kakor smo že poročali. Ta skupščina se je odlikovala po enodušnosti vseh delegatov, po soglasnosti vseh sklepov in po stvarni debati zastopnikov vseh društev. Tako je skupščina opravila sedem točk dnevnega reda v dveh urah.

Skupščino je vodil predsednik dr. Celestin Jelenec. Po otvoritvi in pozdravih se je dr. Jelenec spominjal vseh med letom umrlih članov. Posebno je počastil spomin pokojnega publicista Albina Prepeluha, ki je v svoji oporoki naklonil lepo volilo naši kulturni zvezi, postal njen prvi meceni in s tem dokazal svojo ljubezen do našega kulturnega dela. V čast njemu in umrlim članom so vstali vsi delegati z vzklikom: Slava!

Za verifikacijo mandatov in volitev novega odbora je bila soglasno izvoljena komisija iz ss.: Kocjančič (Dobrunje), Vehovec (Kranj), Vipotnik (Griže pri Celju), Žužek (Litija) in Blaž Korošec.

Nato je podal dr. Jelenec predsedniško poročilo, v katerem je omenil predvsem težkoče, s katerimi so se morala boriti posamezna društva in vsa zveza. Glavna težkoča je pomanjkanje finančnih sredstev. Povsod po svetu podpirajo kulturne organizacije, posebno delavske, občine, samouprave in država. Našim občinam nalaga občinski zakon, da dajejo podpore in sodrugi naj se povsod trudijo, da bodo občine izvrševale svoje dolžnosti tudi napram delavskim kulturnim društvom. Druga težava je bila v nekaterih strogih določbah društvenega zakona. Tudi avtorska centrala zahteva od delavskih društev previsoke tantijeme. V lastnih vrstah je pa bila ovira v tem, da je v celoti premalo smisla in razumevanja za kulturno organizacijo, ki je danes bolj potrebna kakor kdajkoli.

S. Blaž Korošec je podal tajniško poročilo. On je prevzel tajniške posle med letom, ko jih ni mogel vršiti na zadnji skupščini izvoljeni tajnik s. Josip Kopač radi nesreče, ki ga je zadela v družini.

Blagajniško poročilo je bilo razmnoženo razdeljeno med delegate.

Za nadzorstvo je poročal s. Štukelj, ki je predlagal absolutorij blagajniku in odboru. Opozoril je na to, da naj bo v bodoče več reda v obračunavanju društev in v medsebojnih stikih med društvi in zvezo.

V debati je poročal s. Štukelj o odnošaju posameznih društev do revije »Vzajemna Svoboda«. Nekatera društva so bila zelo malomarna in so se celo izgovarjala, da revija ni obvezna za vsa društva in člane. Zato prosi, naj ta skupščina ponovi svoj lanski sklep, da je revija obvezna za vsa društva in za vse člane. Izjema velja le za tiste člane, kjer sta n. pr. v eni hiši skupno včlanjena v društvo mož in žena ali oče in sin ali dva brata in podobno. Društva naročajo revijo in jo plačujejo po din 1.50 mesečno naravnost pri upravi v Mariboru. Mnogo društev je pa pokazalo vso ljubezen do revije s tem, da so jo redno plačevala, nekatera celo v naprej. Zastopnikom najboljših društev je razdelil nagrade — lepo v rdeče platno vezani letnik 1938. Te nagrade so prejela sledeča društva: Senovo, Borovnica, Celje, Črna, Griže pri Celju, Lesce, Litija, Dobrunje pri Ljubljani, Ptuj, Trbovlje, Hrastnik I, Stožice pri Ljubljani, Št. Vid nad Ljubljano in Maribor. Izven društev »Vzajemnosti« je uprava dala isto nagrado društvu »Naprej« v Zagorju.

V nadaljnji debati so se oglasili k besedi s. Gabrijel iz Ptuja, Breznik iz Trbovelj, delegat iz Liboj, Korošec, Kosmos, Kocjančič, Vipotnik in Gašperšič iz Dobrunj. Delegati so se zavzemali za revijo, za katero so nekateri nasvetovali, naj prinaša še več podučnih, znanstvenih člankov. Nadalje so zahtevali, da se prireja več predavanj in naj se v tem oziru doseže moralno in finančno sodelovanje strokovnih organizacij in Delavske zbornice. Centralna pisarna naj hitreje posluje in v svrhu izboljšanja administracije naj se ponove navodila iz predlanskih »Izvestij«.

Volilo pokojnega Albina Prepeluha naj se uporabi za izdajo delavske pesmarice, ki bo služila današnji generaciji in otrokom otrok živečega rodu. Tako bo ostal tudi trajen spomin na Albina Prepeluha.

V imenu verifikacijske komisije, ki je medtem končala svoje delo, je poročal s. Vehovec, da je na skupščini poleg članov zvezinega odbora in nadzorstva zastopanih 20 društev, dočim je odsotnih, deloma upravičenih 14 društev.

Predsednik dr. Jelenec je dal na glasovanje razrešnico staremu odboru, predlog, da je revija obvezna za vsa društva in za vse člane in predlog za izdajo delavske pesmarice. Vsi trije prelogi so bili sprejeti soglasno.

S. Vehovec iz Kranja je nato v imenu komisije predlagal naslednjo listo zvezinega odbora in nadzorstva:

Predsednik: Dr. Celestin Jelenec, I. podpredsednik: Josip Petejan iz Maribora, II. podpredsednik: prof. Ivan Favai, tajnik: Ciril Štukelj, blagajnik: Blaž Korošec; odborniki: Ivo Gruden, Ivan Mlinar, Angela Vodetova, Rudolf Čebular, Franc Kocjančič iz Dobrunj, Ivan Breznik iz Trbovelj, Jaka Vehovec iz Kranja, Jakob Vodopivec iz Celja in Ivan Logar iz Črne. — Nadzorstvo: Leopold Cej, Niko Bricej, Kristina Rakovec, Vipotnik iz Griž pri Celju in Kosmos iz Hrastnika.

Predlog je bil soglasno sprejet brez debate.

Pri točki o prijavljenih predlogih in pritožbah se je razpravljalo o predlogu celjske in dobrunjske »Vzajemnosti« za znižanje članske kvote. Po pojasnitvah, ki so jih dali nekateri odborniki in delegati, je bilo sklenjeno soglasno, da ostane ista članska kvota kakor dosedaj, vendar naj zveza nudi več predavanj posameznim društvom, kar naj se doseže s tesnejšim sodelovanjem s strokovnimi organizacijami.

Pri zadnji točki dnevnega reda so govorili s. Kocjančič, ki se je zavzemal za boljše stike med strokovnimi in kulturnimi organizacijami in poudarjal potrebo večje aktivnosti v ljubljanskem okraju.

S. Smolinsky iz Stožic je priporočal naj se zveza posebno ozira na novo ustanovljajoča se društva, ki so posebno v začetku potrebna pomoči in nasvetov.

S. Babič s Pobrežja je opozarjal na potrebo sistematičnega kulturnega dela ob severni meji in na vzgojno delo med sodružicami in ženskami. Njegove nasvete je podprl s. Vešligaj s Teznega. S. Vipotnik iz Griž se je pritoževal radi dopisovanja. S. Gabrijel iz Ptuja je poročal o posebnih težavah, ki jih ima naše prosvetno delo v njegovem kraju. S. Demšar iz Št. Vida nad Ljubljano je priporočal govorniški tečaj.

S. Štukelj je nato kot novoizvoljeni tajnik odgovarjal na vse izražene misli, pritožbe in nasvete in izjavil, da zagotavlja vsa društva, da bo bodoči odbor skrbel za vzoren red, tako pri zvezi kakor pri društvih in za to, da se bo poglobilo vse naše izobraževalno delo v socialističnem duhu, kolikor nam bodo dopuščale razmere in moči.

Z vzklikom Družnost je predsednik dr. Celestin Jelenec pred 12. uro končal skupščino, ki je bila vseskozi pozitivna in kateri bo brez dvoma sledilo poživljenje našega kulturnega dela.

Našim bralcem in sodrugom priporočamo **Splošno kreditno društvo r. z. z. o. z. v Ljubljani, Aleksandrova cesta 5.** To je eden najstarejših naših zavodov. Vsak prihranjen dinar bo v starosti ali v slučaju bolezni koristil. Zadruga je popolnoma varna, izplačuje vedno nemoteno — tudi v dobi najhujše krize je izplačala vse vloge brez zadržkov.

Vse naročnike opozarjamo na »Oven milo«, ki je res pravi domači izdelek. Glejte inserat.

Čitaj in širi

VZAJEMNO SVOBODO!

Kaj pomeni beseda avtarkija? Zadnje čase se pogosto čuje ta beseda, ki se nanaša na totalitarne države, v glavnem na Italijo in Nemčijo. Njen pomen je tako razčlenjen: avtarkija je način gospodarstva, da je popolnoma neodvisna od tujine; tu naj država vse sama proizvaja in potroši, kar pa danes še nikakor ni slučaj, ker je vsaka država odvisna v gotovi meri od druge; sicer se pa opaza, da taka država stremi predvsem po čimbolj neodvisni vojni industriji.

Ali bodo tej samoobsojbi sledila tudi dejanja? Zadržanje uredništva »Sodobnosti« ob decembrskih volitvah je naravno povzročilo nezadovoljstvo, da se skromno izrazimo. Zato nas je zelo razveselila ugotovitev Speransa, ki pravi v uvodniku 3. številke omenjene revije: »Razmerje naše inteligence do zadnjih političnih dogodkov — zlasti decembra meseca — mora vznemiriti vsakogar, ki bi jo rad videl v neposredni službi smotrov, ki jih slovenskemu narodu v tem trenutku zastavljata stvarnost in zgodovina... Inteligenca, ki pobegne iz boja za svobodo besede, za svobodo uveljavljanja vseh narodnih plasti, za človečnost, za mir in bratstvo narodov, nima več pravice, da se imenuje narodna in ljudska, kajti vse, kar je v nasprotju s temi elementarnimi načeli, je zgolj služba reakciji.« — Po tem uvodniku smo pogledali na platnice in videli, da se uredništvo »Sodobnosti« še ni izpremenilo.

Kako živijo delavci na Trinidadu? O tem se je poročalo v angleški spodnji zbornici in se dognalo, da so delavci tega srednjeameriškega otoka v angleški posesti izredno slabo plačani, vsled česar ni čudno, če so tako slabo hranjeni; živijo v stanovanjih, ki sploh ne zaslužijo tega imena; nesnaga in bolezní so njihovi stalni tovariši. Toda ena izmed tamkajšnjih petrolejskih družb, Apex-Oilfields Co., je v dobi po svetovni vojni povlekla za 570 odstotkov na dividendah. Pri zadnji stavki, ki je bila zelo ostra, so razjarjeni delavci linčali nekega policaja ter drugega ustrelili, kar je bilo vzrok, da so poslali na petrolejska polja angleške mornarje, ki so streljali na stavkujoče ter jih 14 ubili.

Angleško gospostvo na Jamaici. V »Daily Herald« poroča W. J. Makin, da je sam videl, kako so policaji kakih deset minut streljali v množico mož, žen in otrok, pri čemur jih je bilo kakih petdeset ranjenih. V poletju prošlega leta je stotine ljudi stalo pred jetniškimi vratmi v Kingstonu, zahtevajoč da jih sprejmejo, ker so bili lačni. Tisoče otrok je podhranjenih, celo oblečeni niso, da še šole ne morejo posecati. Kapital je pač povsod enak: skrbi, da dobro nosijo naložene akcije, za tuji narod pa se zanima toliko, kolikor se mu zdi potrebno, da obdrži njihovo telesno moč pri proizvodnji surovin.

Nebesa za delničarje. Na Trinidadu in Jamaici so kakao, petrolej, zlato, sladkor in banane dale delničarjem zelo visoke dividende. Londonske »Reynolds News« poročajo, da so bile »pravice« delničarjev vedno zavarovane potom angleške zastave in njihovih mornarjev.

O žalostnem stanju na Kubi poroča neki tamkajšnji domačin ter trdi, da se je med moškimi srednjega stanu razpasel običaj, da nudijo svoje žene in hčere »cesti«, da si tako zavarujejo službena mesta ali pa priskrbe postranski dohodek.

Nesorazmerna razdelitev dobrin na Japonskem. 60 odstotkov imetja se nahaja v rokah enega odstotka prebivalstva, medtem ko se mora tričetrtine prebivalstva zadovoljiti z manj kot polovico tega, kar se za življenje rabi.

V štirih dneh v Singapore. Nizozemska zrakoplovna družba si je nabavila osem ameriških zrakoplovov znamke Lock-

heed, ki proizvajajo hitrost 380 km na uro in imajo prostora za 12 potnikov. S temi letali se preleti pot iz Londona v Singapore v 4 dneh, medtem ko rabi Imperial Airways 8, Douglas-Airliners pa 6 dni.

Kdo prejme denar? Vsaka 20-dolarska novčanica, ki je bila pred letom 1903 nazvana kot akcija Standart-Oil-Company v Indianiji (USA), ima danes vrednost 43.000 dolarjev. Če se računa, kdo vse dobi ta denar, se razume zakaj živi toliko družin — v tem primeru v Ameriki — v taki bedi in jih je toliko milijonov brezposelnih.

Latinizirana abeceda. Tekom poslednjih petnajstih let so v sovjetski Rusiji za 70 jezikov, ki jih govori 25.000.000 ljudi, uvedli latinsko abecedo.

Chamundeswari dobi najboljšo sobo. Ko je bival mysorski maharadža nekaj dni v Londonu, je pustil prevoziti s seboj iz širne Indije tudi boginjo svoje družine Chamundeswari, ki je izklesana iz čistega zlata. Da bi ta le mala, stara dama bila dobro preskrbljena, so izpraznili v nekem znanem londonskem hotelu najlepšo sobo ter jo preuredili v pravcati tempelj. Razumljivo, da to maharadži ni bilo predrago, ko ima letno okoli 2.500.000 funtsterlingov prejemkov. Pa saj so tudi drugi za svoje pupe izdali že mnogo denarja.

Fotografiranje misli. V Parizu so v zavodu za živčno biologijo v ženski umobolnici instalirali čudovit aparat, ki registrira »valove« človeških možganov. V popolnoma izolirani sobi, v nekaki veliki železni blagajni delajo poskuse s pacienti. Dve elektrodi pripravi sta nameščeni na pacientovi glavi in prenašata na papir delovanje možganov. Na številnih pacientih, ki jih ima ta zavod, na močno nervoznih, paraliziranih, abnormaalnejših hočejo z bioelektrično raziskavo dognati, če se dajo iz človeka tem potom dobiti njegove resnične, najintimnejše misli.

Do leta 6.938. naj počiva v miru toka (kapsula) iz kovine, v obliki torpeda, 2,30 m dolga in 20 cm v prerezu, težka 363 kg. To toka so spravili 15 m pod zemljo Američani, ko so začeli postavljati zgradbe za svetovno razstavo, ki bo letos v New-Yorku. Ta naprava vsebuje mali muzej vse današnje civilizacije.

V pet tisoč letih bodo verjetno razpadli in izginili vsi naši spomeniki, vsa današnja mesta, vsi predmeti, ki jih danes uporabljamo, kakor so se uničila skoro vsa dela, ki so jih napravili ljudje, ki so živeli štiri tisoč let pred Kristusovim rojstvom.

Našim potomcem čez 5.000 let ne bo treba izkopavati in iskati sledov naše civilizacije in kulture, kakor današnje človeštvo še danes raziskuje in ugotavlja življenje prednikov pred pet tisoč leti, ne da bi ga popolnoma odkrilo. In potomci čez 5.000 let bodo hvaležni naši generaciji za to delo ameriških znanstvenikov.

Toda če bodo porušene vse zgradbe današnjega časa, ali ne bo uničeno tudi to delo?

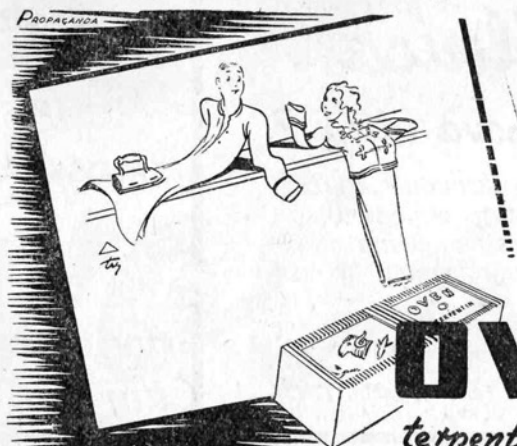
Ne, ker je napravljeno iz najboljše kovine, ki so ji dali ime cupaloy, to je zlitina srebra in kroma.

Toda, kdo se bo čez pet tisoč let sploh spomnil na to, da bo šel na kraju svetovne razstave iz leta 1939 pod zemljo kopat ta dragoceni zaklad današnje kulture? Ameriški znanstveniki so mislili na vse. Opisi tega zaklada, načrti, navodila, kako priti do njega in ga odpreti, bodo shranjeni po vseh velikih muzejih in knjižnicah sveta. Tudi samostani Tibeta, templji Kitajcev in Indijcev bodo hranili ta dokument. In neke bo gotovo ostal ohranjen.

In ko bodo potomci v l. 6938. odkrili to dragocenost, kako bodo prebrali, dešifrirali vse opise. Američani so računali tudi s to možnostjo, da bo takrat angleški jezik spadal že med mrtve jezike. Razlaga je napisana v 320 jezikih in poleg tega je nazorno opremljena: ko bo n. pr. učenjak v l. 6938 prišel do besede »jabolko«, se mu bo istočasno prikazalo naslikano jabolko. V toki bodo ostali ohranjeni tudi glasovi vseh velikih sodobnikov.

Kemija osvaja svet. Glavne zasluge za razvoj kemične produkcije ima Francoz Leblanc, ki je živel v času velike francoske revolucije, katere 150 letnico praznujemo letos. Ta mož je v najburnejšem času revolucije izročil 27. marca 1790. leta velik zapečaten zavoj pariškemu notarju Brichardu. Zavoj so smeli odpreti šele čez petdeset let. Mož je moral imeti temne slutnje, da je tako ravnal. In res je Francija še dolgo živela v razburkani dobi, ki ni bila ugodna za mirno znanstveno delo. Čez 66 let so proglasili Leblanca za velikega sina francoskega naroda. Danes poznajo njegovo ime samo strokovnjaki. On je prvi prideloval sodo iz kamnene soli. Spis, ki ga je shranil pri notarju, je vseboval točen popis vse procedure. Ta Francoz je iznašel kemični postopek, ki so ga skušali Angleži skozi 40 let zaman dognati. Leblanc je s svojo kemično iznajdbo prispeval k spremembi sveta toliko kakor sama revolucija. Kajti revolucija je politično omogočila nove oblike, nov red, Leblancova iznajdba je pa bila ključ celi vrsti nadaljnjih iznajdb, ki so ustvarile moderno tehniko.

Voda je mokra, to gotovo ni nič novega. Ali bi mogla biti bolj mokra kot je? V Angliji so dognali, da more, če se ji namreč doda nekoliko nekega novega, umetnega alkohola. V tako vodo so položili razne vrste bombaža, ki potrebuje nekoliko minut, preden se premoči; v »mokejši« vodi se namoči v par sekundah. Največjo vrednost ima taka voda za čiščenje zraka; če se razbrizga po zraku, ga takoj osuši vsega prahu in vseh kali, ki jih raznaša prah.

Kar je res, je res...

govori perilo drug druge-mu po pranju s terpentin. milom „OVEN“. Da pa je tako lepo čisto in sveže ter prijetno dišeče je za-sluga terp. mila „OVEN“!

Oslepljenje po dvajsetih letih. V svetovni vojni so uporabljali med drugim tudi plin za soljenje, o katerem je bilo znano, da je vojakom oči ranil, toda do sedaj še nismo čuli, da bi pred dvajsetimi leti od plina zjedkane oči oslepele. V zadnjih petih letih so pa našli v Angliji 190 takih oslepljenih.

Posteljna odeja iz stekla. V angleškem mestu Liversedge delajo sedaj iz stekla v vseh ozirih ustrezajoče niti poljubne debeline, katere se da tudi s škarjarji rezati in uporabljati za vse vrste tekstilne stroke. Tako proizvajajo sedaj posteljne odeje, ki so izredno lahke ter držijo pozimi vročino, poleti so pa hladne, ker je steklo slab prevodnik toplote.

Radi 6 kg ječmenove moke tri mesece strogega zapora. 40-letni poljedelec Tasa Djordjević iz vasi Jasenikovo je najsiromašnejši človek v vasi. Ima ženo in štiri otroke. Radi suše lani je ostal brez kruha. Stiska ga je vodila k šrambi Selima Uručevića, ki mu je večkrat dal moko. Tisti dan je bila šramba brez gospodarja in zaklenjena. Lačni Tasa se je odločil, da izvrši prvo tatvino v svojem življenju. Iz šrambe je vzel le 6 kg ječmenove moke, čeprav je bilo v njej polno vreč moke in žita. Orožniška postaja ga je naznanila sodišču. Selim ga ni tožil. Sodišče ga je obsodilo pogojno na tri mesece strogega zapora.

Do smrti finančni triki. Še predno je umrl je ameriški velekapitalist Andrew Mellon vse tako uredil, da ne bi ne njegova država Pennsylvanija ne USA dobili niti pare iz njegove ogromne zapuščine, pa najsi bo v obliki davkov ali slično. Vse svoje premoženje, ki je cenjeno na okoli 500 milijonov dolarjev je prepustil »Trustu za ljudsko vzgojo in dobrodelne namene.« Čigar glavni predstavniki so njegov sin, zet ter pravnik. Vlada pa trdi, da se temu trustu ne more priznati oproščanja davkov, ker je itak samo nadaljevanje Mellonovega koncerna.

Ko se vozi mimo cesar japonske države morajo biti zaprta vsa okna; nihče se ne sme ta čas nahajati na balkonu ali pa na strehi; vsi delavci, ki slučajno delajo tedaj na kakih odrih, recimo zidarji, morajo priti dol, na vovoh cestne železnice pa se morajo okna prekriti z zagrinjaji. Neki progovni vodja, ki je zakrivil, da je posebni cesarjev vlak imel dve minuti zamude, je napravil harakiri. Isto je napravil nek šofer, ker se mu je kolo avtomobila, na katerem je vozil cesarja, pokvarilo. Japonskega cesarja se šteje k najbogatejšim mož sveta. Njegovo posestvo šteje štiri milijone oralo in ga cenijo na 325 milijonov dolarjev, hiše in črede na 40 milijonov dolarjev, njegovo premoženje na akcijah raznih bank, parobrodskih družb, hotelih pa na 150

milijonov dolarjev. Poleg tega mu je po zakonu dovoljeno, da si prisvoji vsa posestva Japonske, če se mu to zdi potrebno.

Z A G O S P O D I N J E

Iz češke kuhinje

Češka kuhinja je vedno bila na glasu in je vplivala močno tudi na dunajsko. V naslednjem podajmo nekoliko preizkušenih navodil iz te kuhinje.

Mandlova babovka

Eno kocko kvasa
pol kupice mlačnega mleka
žličico sladkorja
dve žlici moke
četrt masla
četrt sladkorja
štiri rumenjake
štiri beljake
deset unč presejane moke
malo soli
žličico vanilje
četrt olupljenih mandljev

Prilavi kvas z mlačnim mlekom in žličico sladkorja, da vzhaja, potem dodaj toliko moke, da se napravi lahka zmes in pusti, da zopet vzhaja. Medtem vmešaj maslo; ko je lahko, polagoma dodaj sladkor in rumenjake. Da je to dobro vmešano, je navadno treba četrte ure. Dodaj vzhajani kvas, potem presejano moko, malo soli in žličico vanilje. Ko je zmešano, dobro stepi beljake in dodaj te in drobno zrezane ali sesekljane mandlje. Dobro zmešaj in vsuj v dobro namazan in z zdrobljenimi mandlji posut krušni model. To naj vzhaja, da bo dvakrat tako visoko kot je sedaj. Potem peci tri četrte ure v zmerni pečici.

Rozinova babovka

tri kupice moke
poldrugo kocko kvasa
kupico ogretega in potem ohlajenega mleka
žlico sladkorja
tri jajca
pol žličice muškata
nastrgano lupino ene limone
poldrugo kupico rozin
pol kupice masla
košček drobno zrezane citrone

Prilavi kvas v mlačnem mleku. Ko vzhaja, dodaj poldrugo kupico presejane moke in dobro premešaj. Postavi na toplo mesto, da vzhaja — eno uro, ali pa, da bo prav lahko. Vmešaj maslo, dodaj polagoma sladkor in vmešavaj, da bo lahko in penasto. Dobro stepi jajca in primešaj. Pomešaj muškato, limono, rozine in citrone in dobro povaljaj v moki, pa dodaj testu. Dodaj še moko, kar je še ostalo in dobro stepi. Za to bo treba približno deset minut. Vsuj v dobro namazan model in pusti, da dobro vzhaja. Peci v zmerni pečici tri četrte do ene ure.

1. Kruh z orehi in rozinami

4 kupice krušne moke
4 žličice pecivnega praška
dve tretjini kupice sladkorja
slabo žličico soli
4 žlice raztopljene masti
dve jajci
¾ kupice debelo zrezanih orehov
pol kupice enako zrezanih rozin
dve kupici mleka.

Presej skupaj moko, pecivni prašek, sladkor in sol. Dodaj orehe in rozine. Dobro stepi jajci, pridaj k prvi zmesi, potem pa primešaj mleko in raztopljeno maslo. Stresi v krušno ponev, ki naj bo dobro namazana. Nekatere kuharice rade rabijo za to olje. Potem peci.

I Z V Z A J E M N O S T I

Stožice pri Ljubljani. — Delavsko kulturno društvo »Vzajemnost« je imelo v nedeljo, dne 19. februarja t. l. svoj prvi redni občni zbor. Na tem občnem zboru društvo ni moglo pokazati še nikakih uspehov. Glavna ovira za razmah društva je mešana meja, kajti društvo ima svoj sedež v enem delu Stožic, ki spada k Ljubljani, tu pa ni mogoče dobiti količjak primerne lokalnosti. Zato je bil sprejet predlog, da se zaprosi oblast za preložitve sedeža v občino Ježico. Poleg te ovire manjka društvu tudi izvežbanih in izkušenih kulturnih delavcev. Toda čeprav članstvo društva sedaj ni imelo od društva skoro ničesar drugega kakor žrtve, je vendar pokazalo toliko žilavosti in volje do dela za dvig delavske kulture, da v bodočem letu z gotovostjo lahko pričakujemo boljših uspehov. Zvezni delegat s. Čebular in delegati »Vzajemnosti« iz Ljubljane, Zaloga, Dobrunj ter St. Vida nad Ljubljano so nam s stvarnimi dokazi o potrebi in pomenu kulturnega dela med delavstvom še bolj utrdili našo voljo, da tudi mi doprinesemo svoj del k prebujanju in napredku delavskega razreda. Z malimi izjemami je bil ponovno izvoljen stari odbor, prav tako pa je bil tudi za predsednika ponovno izvoljen naš priljubljeni stari nesebični delavski bорец s. Ivan Komar.

Kočeve. »Vzajemnost« je 12. febr. uprizorila burko »Na ogledih«, ki je prav dobro uspela v zadovoljstvo gledalcev in igralcev. 19. marca pa uprizorimo Cankarjevega »Hlapca Jerneja« v Skrbinskih dramatizacijah.

K N J I Ž E V N O S T

Popravi! Pri zadnji številki se nam je na naslovni strani primerila neljuba slovniška napaka; podnaslov k sliki se namreč moral glasiti: »Angela miru skubijo«.

Mestna hranilnica

Ustanovljena 1862

v Mariboru, Orožnova ulica 2

sprejema hranilne vloge na hranilne knjižice in tekoči račun in jih obrestuje najkulantneje. Za vse obveznosti jamči mestna občina mariborska z vsem svojim premoženjem in vso davčno močjo.

Nove vloge izplačuje brez vsakih omejitev!

Telefon 20-03

Poštni čekovni račun 11.427

ALOJZIJ ROJEC

MESARIJA - LJUBLJANA

ZALOŠKA CESTA št. 44 / JURČIČEV TRG št. 1

IZDELOVALEC VSAKOVRSNIH MESNIH IZDELKOV

IZ SVEŽEGA IN SUHEGA MESA